

WERKGROEP VOOR EEN RECHTVAARDIGE
EN VERANTWOORDE LANDBOUW

P.A. WERVEL, MUNDO B, EDINBURGSTRAAT 26 1050 BRUSSEL

Driemaandelijks tijdschrift

Erkenningsnummer P508018

Afgiftekantoor 1099 Brussel-X

België - Belgique

P.B.

1099 Brussel X

1/1761

optimisme **LEGAL!** realiteit hoop [leegau!]

Europese Agroforestry Federatie
Voorstelling nieuw Wervelboek
KATERN - Verslag 2011
Eiwittransitie in Europa
Netwerken - Art'Nativa
(Sur)realistische toekomst

Wervel

Wervel

Nr 1 • maart 2012

'Wervelkrant 12/1'
is krant 88 in het 22° Werveljaar.
CO²-neutraal gedrukt op
kringlooppapier met plantaardige
inkten door De Duurzame Drukker op
1700 exemplaren en digitaal verspreid
naar 1500 mailadressen.

Adres Wervel VZW

MundoB
Edinburgstraat 26
1050 Brussel
Tel. 02/ 893.09.60
< info@wervel.be >
www.wervel.be

Verantwoordelijke uitgever :

Jeroen Watté

Layout: Tinne Van den Bossche

Coverfoto: De boekcover van
het nieuwe Wervelboek van
Luc Vankrunkelsven. Lees een
voorpublicatie op pag. 24-25 en zie
ook de uitnodiging op pag. 30-31.

Missie Wervel VZW

*Wervel streeft naar een landbouw
die lokaal meerwaarden creëert, op
economisch, ecologisch, sociaal en
cultureel vlak en die solidair is met de
rest van de wereld.*

*Daarbij vertrekt ze vanuit de universele
waarden basisdemocratie, rechtvaardig-
heid en verantwoordelijkheid.*

*Wervel beweegt consumenten, boeren
en organisaties tot samenwerking om die
landbouw vorm te geven via netwerking,
campagnes en publicaties.*

Publicaties en kranten

Vorige kranten en andere publicaties van
Wervel zijn beschikbaar op onze website
www.wervel.be/publicaties

Organisaties die de Wervelkrant willen
ontvangen, vragen we een bijdrage
(minimum 35 euro) als ondersteuning
voor de publicatie- en verzendkosten.
Individuele die de Wervelkrant willen
ontvangen moeten niet betalen.

**Om kosten te sparen, verzenden we deze
krant liever elektronisch dan op papier.**
Vul zelf uw emailadres in en annuleer
desgewenst de papieren verzending op
www.wervel.be/lists

**U kan zich dan ook op andere nieuws-
brieven abonneren.**

U kan ons helpen!

Doe mee met Wervel

Denk en werk mee op de manier die
jou best ligt.

Lees hoe: www.wervel.be/doemee

Steun ons financieel

523-0803037-49 van Wervel VZW

IBAN - BE97 5230 8030 3749

BIC - TRIOBEBB

**Giften aan Wervel vzw zijn
fiscaal aftrekbaar vanaf 40 euro
op jaarbasis.**

■ We roepen graag alle mensen,
groepen en organisaties op om ons
maandelijks/jaarijks een bedrag -
naar eigen draagkracht te storten.

■ **Schenkingen en legaten** vormen
een andere manier om Wervel mee te
dragen. U kan Wervel in uw testament
laten opnemen voor een legaat of
schenking zonder dat uw erfgenamen
benadeeld worden. Met een duo-legaat
bespaart u op successierechten en
laat u Wervel meegenieten van dat
belastingsvoordeel.

■ Wervel is een project bij **Krekelsparen**
van Netwerk-Vlaanderen.
Het erkenningsnummer is 94/0054.

Aanspreekpunten provincies

Vlaams-Brabant	Lus Mussche	016/53 26 95	lusmussche@skynet.be
Oost- Vlaanderen	Mieke Roelens	09/380 48 10	mieke.roelens@telenet.be
West-Vlaanderen	Veerle Devaere	056/25 60 58	veerle.devaere1@telenet.be
Antwerpen	Cis Van Eyndhoven	03/664 55 02	m.vaneyndhoven@telenet.be
Limburg	Souliman Diraa	0499/620651	diraa.souliman@gmail.com
Brussel	Katrien Van Oost	02/893 09 60	katrien@wervel.be

Thema's en campagnes

landbouwbeleid	Frederik Claerbout	0486999325	fclaerbout@hotmail.com
grond	Ruben Segers	0474 88 40 69	ruben@kollebloem.be
energiegewassen	Jasper Wouters		jasperwouters2000@hotmail.com
agro-ecologie & agroforestry	Jeroen Watté	02/893 09 60	jeroen@wervel.be
Fair Trade lokaal	Patrick De Ceuster	02/893 09 60	patrick@wervel.be
kemp	Patrick De Ceuster	02/893 09 60	patrick@wervel.be
korte keten	Katrien Van Oost	02/893 09 60	katrien@wervel.be
zaadautonomie & gntechnologie	Louis De Bruyn	015/3303 53	louis.debruyne@telenet.be
soja	Luc Vankrunkelsven	02/893 09 60	luc@wervel.be
lokale eiwitvoorziening	Patrick De Ceuster	02/893 09 60	patrick@wervel.be
WTO & voedselsoevereiniteit	Luc Vankrunkelsven	02/893 09 60	luc@wervel.be
diversiteit	Patrick De Ceuster	02/893 09 60	patrick@wervel.be
Jawel!	Jan Thoelen	0472/239839	agrikoeltoera@hotmail.com
inspringtheater	Souliman Diraa	0499/620651	diraa.souliman@gmail.com
vorming en educatie	Veerle Devaere	02/893 09 60	veerle@wervel.be

Tenzij anders vermeld, valt de inhoud van de Wervelkrant
onder Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-
GeenAfgeleideWerken 2.0 België licentie. Overnemen mag
voor niet-commerciële doeleinden, mits naamsvermelding en
zonder bewerkingen.

De Vlaamse overheid is niet verantwoordelijk voor de inhoud
van deze krant.

Met steun van de
Vlaamse overheid

CAP@50

De Europese unie viert dit jaar '50 jaar gemeenschappelijk landbouwbeleid' - GLB in het Nederlands (in het Engels: 'CAP'). De Commissie lanceert een charme-offensief via een interactieve website (*) in 22 talen. 1962 was inderdaad het jaar dat niet langer alleen kolen en staal Europese landen zouden verenigen. Nee, de steeds verder uitdijende binnenmarkt voor landbouwproducten zou het cement worden van de EG, de latere EU.

1962 is ook het begin van de massale eiwittoevloed richting Europa. Terwijl dat jaar maar tien miljoen olie- en eiwithoudende zaden werden ingevoerd, was dat tegen 1992 al 39 miljoen ton. In totaal stromen jaarlijks 50 miljoen ton graanvervangers onze havens binnen.

Dat de goedkope, overzeese soja de eigen eiwitteelt verdringt, is al zo lang een vorm van subsidie voor intensieve veehouderij rond de havens, bijvoorbeeld in de stadstaat Vlaanderen. De goedkope import kan al die tijd dan ook worden gezien als een verdoken exportsubsidie voor de vlees- en zuivelbelangen die in en vanuit de Lage Landen werden opgebouwd.

Sinds 1992 werd het landbouwbeleid al diverse keren grondig omgebouwd. Van een slim prijs- en marktbeleid werd - onder druk van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) - overgestapt op de afbraak van prijzen, gedeeltelijk gecompenseerd door inkomenssteun. 'Marktgericht produceren' werd het ordewoord. Iedere tijd heeft zo zijn woorden, buzzwords. Woorden die belangen verhullen.

Toch blijft de markt al die jaren scheefgetrokken door de eiwitstromen, dé blinde vlek van het GLB. Ook nu weer. De voorstellen van de Europese Commissie voor de hervorming van het GLB na 2013 reppen met geen woord over onze eiwitafhankelijkheid of over het rijke en diverse aanbod aan eiwitbronnen op Europese bodem.

De internationale vleeshandel blijft gouden zaken doen, terwijl de varkensboeren in Vlaanderen hun inkomen gekelderde zien. De soja mag dan al vijftig jaar goedkoop zijn binnengevloeid, maar nu stijgt de voederkost, onder meer omdat de helft van de wereldvarkenspopulatie momenteel in China hokt. De varkenscrisis verklaart mee de eigenaardige cijfers voor 2011: het globale Europese landbouwinkomen steeg met 6,7 %, maar België staat als sterkste daler genoteerd met -22,5 %.

Wervel voert actie om het 'grote gat' binnen het GLB zichtbaar te maken. Zullen de EU, de Vlaamse regering, Bemefa als mengvoederindustrie en de varkenshouders onze partners worden in de omschakeling naar opnieuw meer verwevenheid in de landbouw met minder dierlijke 'productie'? Want dat is de hoognodige eiwittransitie: meer plantaardige eiwitten voor menselijke consumptie en opnieuw diversiteit aan lokale eiwitten in het veevoer van varkens, kippen en andere dieren.

En als het even kan: zonder dumping van onze overschotten op de wereldmarkt.

De redactie

(*) wervel.be/eucap50

Inhoudstafel

Vooraf	3
Vrijwilliger: Maria Velasco	4
Europese Agroforestry Federatie	5
Herbe: filmrecensie	6
Eiwittransitie in Europa	8
Welkom in Groningen	10
Waarom we Wervel steunen	12
Jaarverslag 2011	13
KBC actief in landroof?	21
Kemp - lingershow	22
Boek: Legal!	24
(Sur)realistische tentoonstellingen	26
Netwerken: Art ' Nativa	28
Uitnodigingen	30
Agenda	32

"De kernvraag voor mij: waarom is lokaal voedsel duurder dan dat van elders?"

Vrijwilliger in de kijker

Maria Velasco, Mexicaanse van geboorte, maar al 23 jaar verblijvend in België, werkt sedert maart 2011, tweemaal per maand een halve dag op de boekhouding. Ze is zelf lerares Spaans, koorlid, toneelspeler voor anderstaligen en lid van de Boekbabbels, een leesclub aan de hoofdstedelijke bibliotheek. Maria geeft ook workshops Mexicaans eten bij KWB.

Hoe kwam je in contact met Wervel?

In de Gazet van de vrijwilliger, een uitgave van het Steunpunt voor Vrijwilligerswerk te Brussel, ontdekte ik een vacature van Wervel. Er werd gezocht naar "vrolijke verzenders"! De drempel om in te gaan op deze vacature was voor mij niet te hoog omdat de kennis van de Nederlandse taal niet prioritair was. Anderzijds was dit een interessant aanbod om in contact te komen met de taal en vooral Nederlandstaligen, want ik studeer Nederlands aan het Centrum voor Volwassenenonderwijs van de VUB. In de loop van de maand maart kwam ik op intake-gesprek en bleek dat de 'vrolijke' verzendersploeg ondertussen ontbonden was.... Maar werk genoeg bij Wervel: een ondersteunende taak op de boekhouding was voor mij vacant. Ondertussen help ik al bijna een jaar bij het nazicht van de onkosten van zowel personeel als vrijwilligers.

Wat motiveert je om je precies voor Wervel in te zetten?

Enkele jaren geleden heb ik een opleiding Biobizz in het Nederlands gevolgd. Wij kwamen in contact met verschillende bedrijven die rond ecologie werkten, zoals Bioplanet. Wij hebben diverse producenten bezocht, waaronder biologische landbouwbedrijven en vermarkting van biologische producten. Ik heb ook mijn stage gedaan op een bioboerderij en kwam zo in contact met het echte boerenleven. We moesten zowel de stallen proper maken als de dieren voederen, aardappelen klaarmaken voor verkoop en yoghurt in potten vullen. Het snoeien van de haag- en houtkanten was wel zwaar werk, maar toch een leuke ervaring. We hebben ook met vergeten groenten kennism gemaakt. Ik leerde veel bij over lekker en gezond eten. Zo hoorde ik spontaan over de campagne Denk Globaal, Eet Lokaal van Wervel. Het idee om iets voor deze organisatie te doen was geboren.

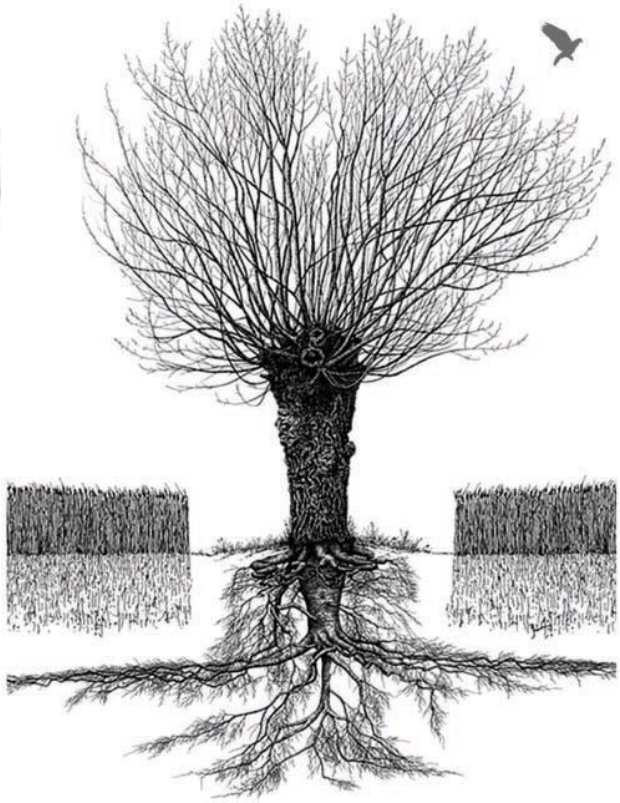
Hoe belangrijk is Wervel voor jou als consument?

Eet lokaal en denk globaal moeten prioritair zijn omdat de producten op ons bord talloze (voedsel-)kilometers kosten. Dat is vervuiling van het milieu en het is niet nodig om het eten van ver te laten komen: we kunnen voor lokale productie kiezen. Zo kunnen we meer consumeren van korte keten en tezelfdertijd consuminderen in kilometers! Maar waarom is het eten van hier dan nog altijd duurder? Ik denk dat de lokale bevolking in arme landen te weinig geld heeft om zelf geproduceerd eten te kopen, dat hun goedkopere voeding daarom geëxporteerd wordt naar hier. Dat veroorzaakt concurrentie hier, maar tezelfdertijd loopt het hongerprobleem op. Dit is een dilemma. Daarom is de lokale fairtradecampagne die Wervel nu voert, heel belangrijk.

Hoe blik je terug op je engagement bij Wervel - en vooruit ?

Voor mij is het interessant om de ontwikkeling en de evolutie van Wervel mee te kunnen opvolgen. Wat ik ontdek, gebruik ik in mijn kooklessen of taallessen. Het is heel goed materiaal en interessant om door te geven aan de studenten bij de conversatietafels in het Spaans. De collega's en vrijwilligers vormen een goed team. Er is een harmonische sfeer en dan voel ik me goed! Daarom wil ik zeker nog blijven.

Interview: Katrien Van Oost

Europese Agroforestry Federatie (EURAF) wil meer bomen in nieuw landbouwbeleid

Agroforestry kent een gestage opgang, maar met de nieuwe European Agroforestry Federation, net eind vorig jaar opgericht in Parijs, willen agroforestry-promotoren uit meer dan vijftien Europese landen de toepassing van agroforestrytechnieken en -praktijken in heel Europa promoten. Ook wil de federatie eraan bijdragen dat het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) de cruciale rol van bomen voor landbouw ten volle erkent.

Sedert meer dan 30 jaar zijn verschillende Europese actoren bezig met agroforestry, een vorm van landbouw die bomen en gewassen (en/of dieren) combineert op hetzelfde perceel land. Tijdens het laatste decennium kende agroforestry een nieuwe dynamiek in onderzoek, ontwikkeling en beleid. Dat is te danken aan het feit dat het beleid het potentieel van agroforestry steeds meer erkent om toekomstige economische, ecologische en landbouwkundige uitdagingen aan te pakken. Nu is aangetoond dat bomen de productiviteit kunnen opdrijven, biomassa kunnen produceren, koolstof vastleggen en helpen bij aanpassing aan klimaatverandering, de bodemvruchtbaarheid beschermen, water en lucht zuiveren, de biodiversiteit doen toenemen, boerderijen en landschappen diversifiëren, geïntegreerde plaagbeheersing mogelijk maken, en de veerkracht van planten tegenover extreme weersomstandigheden opdrijven. Agroforestrysystemen leveren dus ecosysteemdiensten voor de maatschappij in het algemeen, en voor de landbouwers in het bijzonder.

De bijeenkomst werd georganiseerd door de Franse agroforestry-vereniging, Association Francaise d'Agroforesterie (AFAF), en vond plaats op het ministerie van Landbouw in Parijs. Europees onderzoek toonde in 2004 al aan dat agroforestrysystemen deel zijn van het traditionele landgebruik in de meeste Europese landen,

maar dat het GLB die systemen in de verdrukking drong, ondanks hun inherente economische leefbaarheid. Aansluitend op dit onderzoek, kreeg agroforestry sinds 2007 steun in het GLB, in Vlaanderen sinds 2011.

Op de bijeenkomst deelden agroforestry-professionals uit meer dan vijftien landen ervaringen en kennis over de geschiedenis, het onderzoek en de recente ontwikkelingen in heel Europa. De bijeenkomst sloot af met de oprichting van de European Agroforestry Federation, die agroforestry wenst te promoten in heel Europa. De eisen van de leden zijn: meer middelen voor onderzoek en een betere integratie van agroforestrysystemen in het GLB. Dat kan door een regelgevend kader dat lidstaten verhindert om obstakels te introduceren of te behouden die de verdere ontwikkeling van agroforestry in de weg staan. Een meer stimulerend beleid, dat bijvoorbeeld vergoedingen voorziet voor de ecosysteemdiensten die bomen verschaffen, is wenselijk om nieuwe agroforestryprojecten alle kansen te geven.

De oproep die Wervel deed om oprichtend lid te worden van EURAF, kende een groot succes: 35 mensen engageerden zich, waaronder zeven landbouwers. Alleen Frankrijk deed het nog beter met 66 mensen, op een Europees totaal van 228 oprichters.

Jeroen Watté

HERBE

meer dan een film over gras !

FILMRECENSIE

'Herbe' betekent: gras. Gras is iets doodgewoons, iedereen kent het, maar onderschat de waarde ervan. Gras wordt vertrappeld, overreden. De film begint met shoppende mensen in een supermarkt en een toefje gras dat overreden wordt op een autoweg. Wat is het verband tussen die mensen die verpakt voedsel kopen en gras?

haar koeien voedert met uitsluitend gras en het bedrijf waar zowel gras, voedermaïs als geïmporteerde eiwitten worden gevoederd. De realiteit van heel veel melkveebedrijven ligt natuurlijk ergens tussenin deze twee extremen, maar het blijft een nuttige vergelijking. Let wel: dit gaat over de situatie in Bretagne in 2007.

Een citaat stemt tot nadenken: 'De aarde is te oud om ermee te spotten.' Via interviews met diverse melkveehouders worden twee systemen van melkveehouderij in beeld gebracht: het bedrijf dat

GRASLANDSYSTEEM	MAÏS/SOJASYSTEEM
koeien lopen vaak buiten te grazen	koeien worden binnen gevoederd
het bedrijf telt 55 melkkoeien	het bedrijf telt 99 melkkoeien
er werken 4 mensen	er werken 4 mensen
melkquotum: 315.000 liter per jaar	melkquotum: 720.000 liter per jaar
gebouwen zijn minder belangrijk	hoge investering inzake gebouwen
externe inputs: weinig	externe inputs: veel
geen pesticiden nodig	pesticiden, kunstmest, importvoeder
melkproductie varieert naargelang groei gras	melkproductie varieert ook, maar wordt opgevangen door importvoeder
autonomie van boer is groot	boer moet/wil groeien/uitbreiden
geen overschrijding van de norm	stikstofgift moet beperkt worden
nauwelijks subsidie	vroeger maïssubsidie, en nog steeds kunstmatig goedkoop gehouden soja
er is oog voor natuurwaarden, o.a. zorg voor bomen (energie voor de toekomst)	werkomstandigheden zijn aangenamer geworden door kapitaalsinvestering
artisaanaal	industrieel
plaats geven aan jonge boeren	drang om te groeien
autonomie	afhankelijkheid en grote onzekerheid
48 hectaren gras, 0 hectaren maïs	48 hectaren gras, 40 hectaren voedermaïs

‘De aarde is te oud om ermee te spotten.’

Het graslandsysteem is **natuurlijk**: we leven in een regio waar grasland natuurlijk of vanzelf groeit. Dat wil zeggen: er is meer interactie met de omgeving, de dieren en het bodemleven. Dat wordt getoond met het beeld van de kleine kikker. Maar het gras groeit niet altijd even goed en snel. Dat betekent dat er pieken zijn met meer en voedzamer gras en dat de melkproductie ook niet altijd dezelfde is. Sommige boeren stoppen zelfs tijdelijk het melken - omdat de koeien droog staan, het aanbod van voeder ontoereikend is.

Grasteelt lijkt eenvoudig maar **vergt techniek** om de productie te verhogen. Er zijn enkele grassoorten die de landbouwer in toom moet houden en waarvan hij moet vermijden dat zij in het zaad komen: Italiaans raaigras, dravik en kropaar. Via het maaibeheer en andere technieken kan het graslandbeheer geoptimaliseerd worden zodat er meer koeien gevoederd kunnen worden. Boeren met natuur is een dus een métier, een **kunst**.

De mechanisatie en specialisatie zoals in het bedrijf met soja-maïs getoond, creëert een grote afhankelijkheid: eenmaal je deze weg hebt ingeslagen moet je groeien. Met name: grote bedrijven kopen grond op en het wordt onmogelijk voor jonge mensen om hun kost te verdienen met landbouw. Er ontstaat een strijd om meer grond, waarbij de sterkste wint.

Subsidieregeling niet logisch

Maïsteelt is lang met subsidie bevoordeeld, maar eigenlijk was het agro-industrieel complex de belangrijkste begunstigde van al deze steun: boeren werden er niet beter van. Subsidies en onevenwichtige handelsovereenkomsten leiden tot meer transport en invoer van voeders, meer kunstmest en pesticiden, schaalvergroting, meer en grotere tractoren en dus meer dichtslempen, meer beton, meer stallen, enz., maar niet noodzakelijk tot tevreden en gelukkiger boeren. Integendeel, dit systeem heeft het perverse effect dat boeren verdwijnen. De massale eiwitimport van overzee

(waaronder vooral soja) leidt tot meer monocultuur (maïsakkers hier en soja-monoculturen overzee) en minder teelrotatie. Dat veroorzaakt problemen zoals nitraatverontreiniging, hoger pesticidengebruik en meer erosie door grondbewerking. De direct en indirecte subsidies voor maïs hebben het milieu en de gezondheid schade toegebracht, maar ook het gebruik van interessante voedergewassen afgeremd zoals tarwe, haver, gerst, triticale en eiwitgewassen zoals klaver, luzerne, koolzaad, erwten, tuinbonen, kemp of mindere bekende soorten zoals huttentut, amarant en saffloer.

Misleidende marketing

Op de melkverpakking in de doorsneesupermarkt pronken vaak koeien die gras eten. De verdienste van Herbe is dat de film deze clevere marketing onthult als misleidende boodschap. Uiteraard is graszuivel te verkrijgen op de markt, maar je moet er echt naar zoeken. Op de doorsnee-melkverpakking zou dan eerlijkheidshalve ook eerder een maïsakker moeten te zien zijn.

Waar de film niet op ingaat, is het (inmiddels ruim gedocumenteerde) verschil in voedingskwaliteit tussen de twee soorten melk: grasmelk bevat tot bijna dubbel zoveel onverzadigde vetzuren. Omega-3-vetzuren bijvoorbeeld versterken het immuunsysteem en kunnen astma, allergie en hart- en vaatziekten voorkomen. Ze zouden ook goed zijn voor de huid, hersenen, haar, gewrichten en helpen tegen depressie. Door onze huidige westerse eetcultuur krijgen we minder van die vetzuren binnen dan vroeger.

Jeroen Watté

Meer info: www.herbe-lefilm.com

Documentaire door Matthieu Levain & Olivier Porte in 2008, 76 minuten (Nederlandstalig ondertitelingsbestand verkrijgbaar bij Wervel)

De eiwittransitie: eigen eiwitteelt in Europa

foto: toastjes met lupine

Europa is niet zelfvoorzienend!

Bij de totstandkoming van het Europees landbouwbeleid na W.O. II was zelfvoorziening een van de belangrijkste doelstellingen. Op dit moment is deze doelstelling zeer veraf: de Europese zelfvoorzieningsgraad voor veevoeder-eiwitten is bedroevend laag en schommelt rond 25 procent. Die worden op amper 3 procent van ons landbouwareaal verbouwd. Vanwaar komen de eiwitten dan die we niet zelf telen? Jaarlijks wordt ongeveer veertig miljoen ton soja ingevoerd uit landen als Brazilië en Argentinië, waar de lokale bevolking inclusief de hun omringende ecosystemen enorme schade van ondervinden. Zo komt de lokale voedselvoorziening in het gedrang, wordt de bevolking vergiftigd met agrochemicaliën, en gingen al gigantische oppervlaktes Amazonewoud tegen de vlakte. Recenter in deze soja-expansie verschuift de aandacht weg van het Amazonegebied en komt de vlakbij gelegen, biodiversiteitsrijke cerrado (savanne) in het vizier van de grootgrondbezitters en het handvol multinationals zoals Bunge, ADM en Cargill, die er grof geld aan verdienen.

Europese consument wordt bedrogen: EU is niet ggo-vrij

De soja-verslaving van de intensieve veehouderij in Europa heeft als bijkomend negatief effect dat het merendeel van het veevoeder dat in de EU wordt geïmporteerd, niet ggo-vrij is. De Europese consument wenst geen ggo's in de voeding en denkt ggo-vrij te eten, maar toch liggen ggo-gewassen aan de oorsprong van vrijwel alle vlees- en zuivelproducten die hij consumeert. Blijkbaar zijn ggo-vrije vlees- en zuivelproducten enkel nog weggelegd voor de consequente bioconsument. Een recent rapport GM Soy – Sustainable? Responsible? weerlegt duidelijk de claim dat ggo-sojateelt duurzaam is, alle greenwash van de veevoedersector ten spijt. De distributiesector zit hiermee verveeld en zwijgt dus maar zoveel mogelijk over ggo's, want de distributie 'wil verkopen waar de consument om vraagt', maar slaagt daar gewoon niet meer in.

Minder en beter

Eén belangrijke oplossing, die vaak over het hoofd gezien wordt, is een verandering van ons

consumptiepatroon: een verschuiving van dierlijke naar plantaardige eiwitten. Deze transitie is al aan de gang, de vleesconsumptie daalt in de rijke landen, maar er is nog steeds sprake van overconsumptie. De Wereldgezondheidsorganisatie schat dat voor een goede gezondheid een persoon per dag 30 à 45 gram eiwitten nodig heeft. In de EU consumeren we er echter gemiddeld 100 gram van, waarvan 66 van dierlijke oorsprong. Let wel: voor die 66 gram dierlijk eiwit is bijna 200 gram vlees nodig. De vleesconsumptie kan dus met behoud (of zelfs verbetering) van de gezondheid gemiddeld met driekwart afnemen. Als we minder vlees consumeren, kan de kwaliteit, de smaak en de prijs van het vlees ook naar omhoog. Grondgebonden veehouderij krijgt dan veel meer kansen: veevoerders kunnen lokaal worden geproduceerd en kringlopen lokaal gesloten. Minder, maar beter vlees dus, maar dat is maar één aspect. Ook hoogwaardige plantaardige eiwitbronnen voor menselijke consumptie zitten in de lift en veel van die gewassen kunnen hier geproduceerd worden, terwijl ze vandaag nog worden ingevoerd. Denk bijvoorbeeld aan kemp of walnoten.

Meer eigen eiwitten zijn nodig

Organisaties zoals Wervel vzw en de Nederlandse Akkerbouwvakbond (NAV) voeren al jaren een pleidooi voor een verhoogde productie van eigen eiwitten in de EU. Milieu- en ontwikkelingsorganisaties eveneens, en recenter zijn ook grotere spelers zoals boerenkoepelorganisatie COPA-COGECA en allerlei wetenschappers, tot en met EU-parlementariërs, mee overtuigd geraakt van de nodige verhoging van het areaal eiwitteelten in Europa (zie ook "Europese eiwitproductie afwezig in GLB-voorstel Ciolos" in de *Wervelkrant* 2011/4). Naast de (hoge) sojaprijs zijn er nog andere goede redenen voor: betere bodem, meer biodiversiteit, minder mestoverschot en minder broeikasgasuitstoot. Door het historisch bannen van eiwitteelten uit de teeltrotatie explodeerde de grondloze veehouderij, vooral rond de zeehavens in heel Europa. Maar dat veehouderijsysteem ligt nu, door de grote sociale en milieukost, maatschappelijk steeds meer onder vuur.

‘Jaarlijks wordt ca veertig miljoen ton soja in Europa ingevoerd, het merendeel van het veevoeder is bovendien niet ggo-vrij.’

Meer eigen eiwitten zijn mogelijk

Volgens een studie van de Zeeuwse akkerbouw maakten eiwitgewassen in de periode 1600-1910 ongeveer 15 procent uit van het landbouwareaal uit. Maar een recenter precedent wordt vaak aangehaald om te bewijzen dat alleen wat politieke wil nodig is om het areaal eiwitgewassen op korte termijn te laten groeien. Midden jaren '70 beleefde de wereld een eiwitcrisis, versterkt door een exportstop van de VS. De EU besloot toen de eigen eiwitvoorziening te stimuleren met een premie voor de verwerkende industrie bij gebruik van Europees eiwit. Het areaal veldbonen en voerervten in Nederland groeide op korte termijn tot ruim 40.000 hectare. Er kwamen in snel tempo betere rassen omdat kwekers de teelt weer interessant vonden. Nadien besliste de handelspolitiek er anders over - de multinationals kregen hun zin - en het areaal decimeerde weer. Niets mag politici ervan weerhouden daadkracht te tonen, zeker niet als ook de VS de eigen eiwitproductie zwaar ondersteunt. Invoerheffingen op EU-vreemde eiwitten of subsidies à la VS zijn mogelijke beleidsinstrumenten. Een aanpassing van het Blair House Agreement uit de WTO-onderhandelingen van 1992, dat de productie van olie- en eiwithoudende gewassen in Europa begrenst, is hierin een zeer belangrijke stap.

Welke eigen eiwitten?

Er kan op veel manieren plantaardig eiwit worden geteeld in Europa, zowel voor dierlijke als voor menselijke consumptie. Plantaardige eiwitbronnen zijn afkomstig van granen, peulvruchten, noten en zaden. In Europa zijn erwten, veldboon, zoete lupine en koolzaad de belangrijkste eiwitgewassen.

Geen kunstmest nodig

Onder de vlinderbloemigen rekenen we erwten, veldbonen, sojabonen, kikkererwten, luzerne, linzen en lupinen. Het voordeel is dat zij zichzelf van stikstof kunnen voorzien omdat ze in samenwerking met bodembacteriën gemakkelijk de stikstof uit de lucht kunnen binden. Op die manier wordt op kunstmest bespaard en dus ook op fossiele brandstoffen die nodig zijn om die te maken. In Nederland experimenteren projecten als de “Vegetarische Slager” met lupine om er een designfood met uitstekende voedingswaarde van te maken. Daarom is lupine een uitstekend en realistisch voorbeeld. Op een gemengd bedrijf laat zoete lupine meer flexibiliteit toe in de bedrijfsvoering. Afhankelijk van de kostprijzen van extern krachtvoeder kan de producent beslissen om de lupine als veevoeder in te zetten of te verkopen aan een verwerker voor directe menselijke consumptie. De teelt van luzerne verhoogt de biodiversiteit (onder andere het bodemleven) van

het landbouwsysteem sterk, onder andere omdat de teelt meerjarig is. Als diepwortelend gewas is het ook goed combineerbaar met bomen (in agroforestry - zie verder).

Multifunctionele gewassen en teeltsystemen

Bij de niet-vlinderbloemigen vinden we oa. koolzaad, vlasdotter (*Camelina sativa*), amarant, kemp, lijnzaad, zonnebloemen, walnoten,... Koolzaad kan perfect lokaal koud geperst worden op het bedrijf, waarbij de perskoek sojaschroot vervangt en de pure plantaardige olie als goedkope biobrandstof kan dienen. Kemp is dan weer interessant omdat het geen plantenziekten kent en de teelt dus makkelijk zonder biociden lukt. Het gewas verhoogt ook actief de biodiversiteit en kent enorm veel toepassingen: als duurzaam bouw materiaal, isolatiemateriaal, voeder, voeding, kledij,...

Vaak is het nog interessanter om teelten te mengen. Dat spreidt het risico, verlaagt ziektedruk en geeft stabielere opbrengsten. Bovendien wordt het ecosysteem efficiënter benut. Voorbeelden van de meer gekende mengteelten (polyculturen) zijn gras-klover, erwten-gerst en tarwe-veldbonen. Maar ook andere combinaties zijn veelbelovend: amarant-maïs, kemp-maïs, vlasdotter-gerst, lupine-saffloer,... Verder gaand op het pad van agro-ecologische intensivering (meer produceren met minder inputs) kan men een derde dimensie toevoegen in het landbouwsysteem: bomen. Dan spreekt men van agroforestry-systemen: akkergewassen of grasland combineren met bomen op hetzelfde perceel. Zo kunnen bvb. notelaren in rijen gezet worden (in een dichtheid van 50 bomen per hectare) met daartussen gewassen. De vruchten (walnoten) zijn zeer gezond, maar ook de boom zelf laat zich perfect inpassen in een landbouwsysteem: de bladzetting gebeurt zeer laat en de bladval komt dan weer zeer vroeg, waardoor er minder concurrentie is voor licht. Bovendien wortelen notelaren vanzelf zeer diep, waardoor ook wortelconcurrentie vermeden wordt. Wanneer notelaren gecombineerd worden met tarweteelt is het eiwitgehalte van de tarwe ook veel hoger. Dergelijke synergieën verhogen de totale productie en verlagen de kosten van uitbating.

Besluit:

De huidige eiwitvoorziening is problematisch. Een transitie naar duurzame eigen eiwitwinning is noodzakelijk. Deze omvat enerzijds de switch van dierlijke naar meer plantaardige eiwitten voor menselijke voeding, maar evenzeer de verhoging van het areaal voedereiwitten in de EU.

Jeroen Watté

Welkom in Groningen!

Na 22 jaar blikt Herman Verbeek, medebezieler van Wervel terug en vooruit op waarom Wervel bestaat. Hij nodigt ons uit in zijn eenmansabdij in de zomer om Moeder Aarde te bezingen.

De geboorte van "Wervel" staat mij nog heel helder voor ogen, voor altijd. Luc Vankrunkelsven had in het bezinningscentrum van de abdij Averbode boerinnen/boeren en consumenten bijeengebracht. Geen verhaal is meer waar dan een eigen verhaal, van eigen ervaringen, van eigen leven. Boer en boerin vertelden van hun bestaan, van de achtergronden van de uitbuiting waaraan boeren familiebedrijven blootstaan. Daar hadden de consumenten nog nooit van gehoord. En boer en boerin begrepen hoe consumenten in de supermarkt alleen nog prachtig verpakte vervreemding kochten, ver van de realiteit waarin dieren moesten leven en planten chemisch werden "opgewerkt".

Dat gedenkwaardige weekend in de abdij bracht als gezamenlijke conclusie dat beide uitersten van de voedselketen, primaire agrarische producent én gemanipuleerde consument, in hetzelfde systeem gevangen zitten. De kanker zit in het midden van die steeds complexer gemaakte keten, in vrije markt-ideologie; in geld maken, waarvoor voedsel geen doel is maar middel; in doorgeschoten technologie die leven reduceert tot objecten; in politiek beleid dat dan die credo's gehoorzaamt. Het centrale geloofsartikel was en is: groei, driemaal groei. Boer en boerin moeten dure productiemiddelen kopen en ze moeten nog meer produceren, voor relatief en absoluut steeds lagere prijzen. Consumenten grijpen uit de diepvries een rose in cellofaan verpakt stukje vlees en weten niet van herkomst en van toestanden in de bio-industrie.

Het weekend in Averbode is nu meer dan 22 jaar geleden. Mensen gingen huiswaarts met het voornemen: bij deze gesprekken moet het niet blijven, dit is een begin. Ieder afzonderlijk zijn we machteloos. Alleen door belangengroepen bijeen te brengen kan macht worden gevormd, van praktisch gedrag op de boerderij tot in de keuken van de stadsmens. Boerin en huisvrouw, boer en werknemer in de stad zijn de ouders van Wervel.

Macht is bang voor macht. Want dan moet macht worden gedeeld. Als producent en consument samen breuken veroorzaken in de voedselketen, kunnen de gezondheidsproblemen, de natuuruitputting, de vernietiging van boerenkennis en -ervaring, de honger in de wereld, echt worden aangepakt.

Een verschrikkelijk lange weg. Lange adem, onverzettelijkheid, het levendig houden van de geestkracht, en nog zoveel meer is nodig om in het monopolistische liberale wereldsysteem bressen te slaan.

Als ik Luc Vankrunkelsven met zijn vouwfietsje zie rondgaan in Vlaanderen en tot Brazilië toe, dan denk ik altijd weer aan die andere norbertijner pater, Gerlachus van der Elzen, van de Abdij van Berne/Heeswijk in het Nederlandse Brabant. Hoe die, in de crisistijd van de jaren '20- '30, op zijn fietsje naar de boerenhoeven reed, de boeren samenbracht in het parochiehuis bij de dorpskerk en de boodschap bracht: laat je niet meer uitbuiten, vorm coöperaties voor aankoop van voer, voor levering van melk, enz. Richt eigen kleine boerenleenbanken op, steun elkaar met boerengeld!

"... primaire agrarische producent én gemanipuleerde consument zitten in hetzelfde systeem gevangen. De kanker zit in het midden."

Zo zou het opnieuw kunnen. De oude boerencoöperaties zijn in hun tegendeel verkeerd, het zijn mondiale "spelers" geworden, die een monopoly spelen dat drie slachtoffers maakt: arbeid, armoede, aarde. Vandaag zijn er nieuwe coöperaties nodig van boer en boerin en consument, samen met milieubeweging en wereldvoedselbeweging. De groeiende onvrede van de burger, die de toekomst ziet dreigen, moet georiënteerd worden in heldere en scherpe analyses en alternatieven. Als de mondiale lente van de "Occupy-beweging" een vroege dood lijkt te sterven, dan is het omdat de oorzaken van de wereldcrisis niet gediagnosticeerd worden. Geen diagnose, geen therapie.

Wervel organiseert in juli een bezoek aan Groningen. Daar is geen abdij als in Averbode. Ik bewoon een "eenmansabdij". Daar ben ik broeder portier, gastenpater, keukenbroeder, cantor, prior en abt. En we hebben het goed samen...

Graag nodig ik u uit om op zaterdag 7 juli 's ochtends te komen zingen uit de nieuwe bundel: "Liedboek van Aarde". Hoofdpersoon in deze zangen is Moeder Aarde, een mythische naam voor haar die alle leven baart en voedt, op afstand verwarmd door het licht.

Herman Verbeek

De monnik en de aarde

hij knielde op de aarde
tranen vielen op de grond
hij knielde zeven malen
waar hij alledag op stond

seizoenen jaren eeuwen
dat hij om de aarde ging
dat weten is geweten
mens waar zijt ge aardeling

in roden gelen zwarten
zag hij vuur van mensenhand
zag stormen op woestijnen
zag vloedgolven over land

hij hijgde zware adem
longgezwollen deden pijn
hij wist hij zou verstikken
en geen mens zou schuldig zijn

hij zag de rijken liegen
de vooruitgang werd gepreekt
het sneller hoger sterker
blind gesproken woord dat breekt

hij knielde op de aarde
vroeg vergeving kuste haar
sta op en sprak zij en weer u
radeloos zag hij naar haar

Herman Verbeek

Reis naar Groningen: 6-8 juli

Naast een ontmoeting met Herman Verbeek, wordt een fietstocht voorzien in de streek en een bezoek aan deze mooie stad. Deelnemers aan dit weekend ontvangen in Groningen het 'Liedboek van aarde' (waarde 25 euro) en een driedubbele CD 'De monnik en de aarde' (waarde: 15 euro) gratis.

Inlichtingen en inschrijving voor de reis: luc@wervel.be

Wervel kan slechts onafhankelijk blijven door uw steun. In deze rubriek laten we mensen aan het woord die ons steunen.

Waarom wij Wervel steunen :

Als kind groeide ik op in een landelijk dopje in de Kempen. Er was veel ruimte en groen, we konden vrij en rustig rond lopen, er was weinig verkeer. Thuis werd er gezaaid en geplant met veel liefde en met veel geduld gekeken naar wat en hoe alles groeide. Maar ik voelde ook de pijn en het verdriet (onmacht) bij het mislukken van de oogst.

Vanuit deze ervaring groeide mijn bewustzijn en liefde voor de schepping en ons afhankelijk zijn van de natuur. Ik voelde ook aan hoe belangrijk het is om ons te kunnen voeden op een gezonde en rechtvaardige manier.

Wervel zet zich volgens mij in en maakt ons bewust hoe we omgaan met onze natuur en voeding. En zoekt naar alternatieven, wat steeds een uitdaging met zich mee brengt.

Met kleine stapjes wil ik meewerken en ondersteunen. Ik kocht 10 boekjes van "De smaak van de diversiteit" en verkoop die nu verder of geef ze als geschenk aan vrienden.

Mieke Boven, Landelijke Thuiszorg, Willebroek

Vaak wordt landbouw verengd tot voedselproductie volgens het kapitalistische model dat bepaald wordt door industriële wetten als schaalvergroting, winstmaximalisatie, concurrentie en speculatie.

Wervel biedt, in de boeken, de taal om argumenten te blijven formuleren tegen dat model. Argumenten om, in de landbouw, rechtvaardig te werk te gaan. Argumenten om in te gaan tegen het speculeren op oogst, om winst te maken uit voedselschaarste.

Belangrijker nog is dat Wervel laat zien, met heel concrete realisaties op het veld, dat er alternatieven bestaan in de landbouw en de voedselproductie die echt werken. Daarbij vertrekt Wervel steeds van het land, zijn bewerkers en zijn vruchten.

Ik steun Wervel omdat Wervel nodig is.

Katia Vanhemelryck, Brussel

Broodnodig

Wervel dankt

de vele steungevers voor de stortingen eind vorig jaar. Fiscale attesten (voor giften vanaf 40 euro op jaarbasis) komen eraan.

Dankzij uw blijvende steun behoudt Wervel haar onafhankelijkheid. Over de realisaties van vorig jaar leest u in de jaarverslag-katern in deze krant.

VERSLAG 2011

Missie Wervel

Vanuit de universele waarden van basisdemocratie, rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid streeft Wervel naar een landbouw die economische, ecologische, sociale en culturele meerwaarden creëert op lokaal vlak en in solidariteit met de rest van de wereld. Via netwerking, campagnes en publicaties beweegt Wervel consumenten, boeren en organisaties tot samenwerking om deze landbouw vorm te geven.

Waarom een jaarrapport in de Wervelkrant?

In de beginjaren van Wervel verscheen er elk jaar een jaarverslag in de Wervelkrant. De werking werd met de jaren complexer en uitgebreider en het jaarverslag werd al gauw te zwaar om op te sturen. Wervel is innovatief, maar schrikt niet van teruggrijpen naar dingen die goed waren in het verleden, zoals bomen in de akkers of kempteelt. We delen dus opnieuw de evaluatie en planning, via de krant. Uiteraard in een zeer beknopte versie, maar zo krijg je een beeld van hoe en waaraan Wervel werkte en zal werken. Alle feedback hierop is meer dan welkom!

Ondanks onze integrale visie, deelden we de werking toch op in vier doelstellingen:

0. Een interne structuur opzetten die open en transparant is en motiveert om mee te doen.
1. Een landbouwtransitie aansturen op vlak van eiwitten. Efficiënter omgaan met eiwitten betekent ze lokaal telen en ze meer inzetten richting menselijke voeding.
2. Druk uitoefenen op het beleid op Europees, op federaal en op Vlaams niveau om landbouw mogelijk te maken die meerwaarden creëert.
3. Het brede publiek bewustmaken van consumptiepatronen en alternatieven aanreiken (kemp en lokaal-eco-fair producten)

Interne organisatie

Om meer aandacht te kunnen geven aan de opstart van de campagnes, werd er beslist niet zoveel energie te investeren in integrale kwaliteitszorg als voorzien. In 2011 ging er wel veel energie naar een grondige evaluatie van de interne structuur en communicatie. Inzet was het optimaliseren van de verhoudingen tussen alle medewerkers. Met hulp van externe begeleiding kon een innovatief voorstel worden gedaan dat deuren opent naar nieuwe doelgroepen, nieuwe samenwerkingsverbanden en vernieuwde vrijwilligerswerking.

In 2011 werden een aantal strategische keuzes gemaakt wat betreft de communicatie. Zo zijn nu alle tijdschriften, katernen en posters ook online beschikbaar. Na gespecialiseerde opleiding werd ook een aanvang gemaakt met sociale media. Hier wordt met gedoseerde inhoud die de duurzame landbouwactualiteit bekijkt door een kritische bril, hoofdzakelijk positief gecommuniceerd. In 2012 zal de elektronische nieuwsbrief Kervel (Korte Emailberichten voor een Rechtvaardige en VERantwoorde Landbouw) verbeterd worden.

Via een nieuw interactief nieuwsbriefbeheersysteem kan de achterban eenvoudig zelf aangeven op welk thema hij wil abonneren. Deze e-maildienst zal voor iedereen toegankelijk zijn. Daarnaast wordt er een intern online sociaal netwerk platform opgezet om de communicatie binnen het team te verbeteren. Een gelijkaardig, maar breder netwerk "Kervel 2.0" wordt opgezet voor de actieve vrijwilligers.

Er werd een nieuwe voorstellingsfolder uitgewerkt om rond de belangrijkste thema's kennis te kunnen delen

met nieuwe medewerkers. Op vlak van registratie van activiteiten werd een nieuw, vereenvoudigd digitaal formulier getest, maar de respons was zeer laag. In het kader van de nieuwe structuur zal registratie geherorganiseerd worden per team.

Doelstelling 1

Tegen 2015 is er een integraal landbouwtransitietraject geïmplementeerd voor minstens één deelaspect van de landbouw in samenwerking met een grote stakeholder.

De acties onder deze doelstelling verliepen anders dan gepland. Bepaalde transitienetwerken werden door derden opgericht en in studiewerk kon slechts beperkt worden geïnvesteerd door tijdsgebrek. Wel werkte Wervel actief mee aan een groot colloquium rond landbouwtransitie van VODO en Terra Reversa in het Europees Parlement. Ook verzorgde Wervel de Belgische vertegenwoordiging bij de eerste Europese agroforestry-bijeenkomst, waar we de Europese Agroforestry Federatie mee oprichtten.

Deze doelstelling wordt aangepast aan de lopende processen. Bovendien wordt afgestapt van het idee om een groots transitietraject uit te zetten. Er lopen al drie parallelle transitie-initiatieven rond landbouw, waarvan één specifiek rond eiwitten. Wel worden in de toekomst de bestaande transitie-initiatieven opgevolgd en in enkele concrete initiatieven rond transitie zal Wervel een belangrijke rol spelen.

Van het boek "Brazilië-Europa in fragmenten?" zijn 750 exemplaren verspreid en de fototentoonstelling over de vernietiging van de Cerrado reisde het land rond. Het potentieel van deze Noord-Zuidthematiek om grote actoren in beweging te krijgen, maakt dat we hierop sterker willen inzetten in de toekomst.

Vanaf 2012 zijn de nieuwe subdoelstellingen per proces:

- I.1 Actief deelnemen aan projecten van grotere actoren rond agroforestry
- I.2 Opvolgen en aansturen van eiwittransitie binnen de Federale Raad Duurzame Ontwikkeling
- I.3 Round Table on Responsible Soy versus lokale eiwitten
- I.4 Onderhandelen met supermarkten (Colruyt en Delhaize) om soja te vervangen in diervoeders
- I.5 Actieve deelname aan transitienetwerken landbouw en middenveld

Effecten / succesverhalen

Een nieuwe vrijwilliger vertelt hoe zijn leven een andere wending nam door het Wervelboek "En toch..." te lezen. Hij las het boek als 17-jarige en besliste dan om zijn leven, studie en werk in dienst van duurzame landbouw te zetten. Hij wordt nu actief binnen het team landbouwbeleid.

Tijdens de adviesronde over de beslissing van de Vlaamse regering om agroforestry te ondersteunen, werd Wervel door verschillende leden van deze adviesraden gevraagd om de vergaderingen bij te wonen als expert rond dit thema. Het advies was volledig in de lijn van onze inbreng, maar belangrijker: ook de Vlaamse regering volgde het advies grotendeels en paste haar besluit aan. Nu vallen een groot aantal kleine ondernemingen niet langer uit de boot.

Friends of the Earth Europe spreekt nu niet alleen meer over Amazone, maar ook over Cerrado in hun acties en persberichten. O.a. in De Morgen verscheen een van deze berichten.

ILVO coördineert met verschillende partners die via Wervel rond agroforestry geïnteresseerd raakten een IWT-projectvoorstel "Agroforestry in Vlaanderen: Draagwijdte, opportuniteiten en randvoorwaarden". ILVO en de Ugent overtuigen de overige projectpartners om Wervel vzw als actieve partner te betrekken in het projectvoorstel.

Doelstelling 2: Tegen 2015 is het beleid inzake landbouw en voeding bijgestuurd om meer kansen te creëren voor meerwaardenlandbouw.

10 studiedagen en 10 netwerkvergaderingen rond landbouwbeleid werden bijgewoond. Van Wervel verschenen 20 opinies rond beleid in dagblad of vakpers. Negen lokale sensibiliseringsacties werden ondersteund met vrijwilligers en infostand.

In 2012 zal er nog meer gefocust worden op de eiwitproblematiek en agro-ecologische intensivering binnen het luik landbouwbeleid. Dit moet de doelstelling realistischer maken en Wervel een duidelijke rol geven binnen de netwerken. Intern verrichten we studiewerk voor een standpuntbepaling over ecologische economie dat kan dienen ter onderbouwing van toekomstig werk.

In 2012 zal er intensief worden samengewerkt met middenveldorganisaties om te wegen op de totstandkoming van het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Naast de bezorgdheid rond lokale eiwitteelt, worden ook agroforestry en kempteelt meegenomen in de voorstellen.

Wervel voorziet een concrete actie in Brussel om de problemen van de eiwitten in het GLB aan te kaarten aan de Europese instellingen en pers. Tevens mobiliseren we binnen het kader van de Europese Agroforestry Federatie enkele actoren om ook naar Brussel te komen om een gezamenlijke tekst met betrekking tot agroforestry in het nieuwe landbouwbeleid aan een delegatie af te geven.

Effecten / succesverhalen

Naast de adoptie van agroforestry als steunmaatregel voor landbouwers, werd ook een engagement gegeven van de Vlaamse overheid om verschillende juridische obstakels uit te klaren.

De federale overheid deed toegevingen op het vlak van THC-normen in de voeding zodat kempvoeding eindelijk ook in België legaal op de markt kan.

Doelstelling 3

Tegen 2015 heeft Wervel bijgedragen aan gedragsverandering met betrekking tot voeding en leefstijl.

De Wervel-thema's worden opgenomen in de pers. Niet alleen lokale voeding - het verhaal van de voorbije campagne - maar ook agroforestry, kemp en lokale eerlijke handel. Deze thema's werden gekozen, omdat ze specifiek zijn en bijna uitsluitend aan het werk van Wervel kunnen toegeschreven worden.

In opvolging van de campagne "Denk Globaal, Eet Lokaal" werd een vormingspakket uitgewerkt met verschillende methodieken om verenigingen in staat te stellen met het campagnethema aan de slag te gaan. Enkele verenigingen gaven al aan in 2012 effectief te zullen werken met dit pakket. Ook andere organisaties pikten het idee op en zo bereikte GREEN honderden scholen met de campagne "Eet lokaal, denk globaal".

De campagne rond lokale eerlijke handel ging sneller aan het rollen dan voorzien. Het debat kwam namelijk in 2011 al op gang. Om nog een kans te hebben om een

belangrijke speler te zijn rond dat thema, kon Wervel niet anders dan nu al enkele stappen nemen om zich te profileren binnen de sector en in de maatschappij. Binnen de sector werd overleg opgestart met Max Havelaar, Vredeseilanden, Biosano en enkele Waalse partners. Wervel deed een bijdrage aan de ontwikkeling van het allereerste Belgische landbouwproduct dat voldoet aan de FairTradecriteria met een aanzet voor de berekening van de kostendekkende prijs. De melk Bionido kwam in 2011 nog op de markt en werd goed ontvangen. Wervel organiseerde ook een Mo*-debat aan de UGent rond lokale eerlijke handel, waar ook de Bionido-melk werd voorgesteld.

Wervel werd gevraagd door Zonnewindt om in 2012 te helpen met het ontwikkelen van een lastenboek voor eerlijke handel voor lokaal geproduceerd koolzaad in de Westhoek. De samenwerking met Boerenbond, lokale telers en gemeenten kan zorgen voor een breed draagvlak. Dankzij dit project was Wervel ook aanwezig op de vakbeurs Agribex met infomateriaal. In 2012 werkt Wervel een lastenboek uit en gaat op zoek naar afzetkanalen voor olie, perskoek en honing uit het project.

Maatschappelijk slaagde Wervel er al eind 2010 in zich te profileren door een opinie in De Tijd te plaatsen. In 2011 werd dit aangevuld met een interview in de Humo-bijlage van de FairTrade week. Met het eerlijke koolzaad zal dit elan verder gezet worden in 2012.

De nieuwe campagne rond kemp ging vlot van start. Er werden campagnematerialen aangemaakt (logo, demo-koffers met staaltjes, vlaggen, folders, T-shirts, quiz, mascotte Manneke Kannipis, posters en grote foto's van hippe kempproducten). Op tientallen infomomenten werden deze materialen door vrijwilligers en partners gebruikt.

De perscoverage was uitstekend. Vóór 2011 werd er maar heel af en toe door derden bericht over kemp. In 2011 gebeurde dit geregeld (*MO**, *Het Laatste Nieuws*, *VILT*, *Boer&Tuinder*, *NEST*, *Metro*, *West-Vlaanderen BinnensteBuiten*, *Gazet van Antwerpen*, *Het Belang van Limburg*). Ook de campagnewerking was zeer ruim zichtbaar (*Gazet van Antwerpen*, *De Morgen*, *Het Belang van Limburg*, *Het Nieuwsblad*, *Hemp Insider*, *Frontaal*, *Goedele Magazine*, *Ché*, *Raak*, *Bio Actief*, *De Bond*, *De Zondag*)

Netwerking rond kemp kwam pas goed op gang in 2011. Er werden heel wat nieuwe verwerkers en verkopers gecontacteerd. Op Europees vlak kon Wervel de Belgische initiatieven in de kijker plaatsen en een aanzet geven om na te denken omtrent een uniforme wetgeving i.v.m. kemp in de voeding. Om kleinschalige proeven mogelijk te maken werd een samenaankoop van zaaizaad georganiseerd. Sommige van de nieuwe contacten die hieruit voortvloeiden waren heel actief in de campagne. Het eerste jaar van de campagne kon al meteen een beleidswijziging realiseren op administratief vlak (realistische normen voor het gebruik van kemp in de voeding). Naast persaandacht zorgde dit voor goede contacten met de overheid en de voedingssector en een aantal nieuwe voedingsproducten op de markt. Hoogtepunt van de campagne in 2011 was de modeshow CannaBizondergoed. Een dynamische mix van nieuwe en bestaande vrijwilligers en niet-voor-de-hand-liggende partners maakten van deze show een geslaagd experiment. De audiovisuele media konden niet gelokt worden, maar via de gedrukte pers (maandbladen) bereikte de campagne totaal nieuwe doelgroepen.

In 2012 zal de campagne zich vooral richten op de uitbouw van een website met verkooppunten, een kookboek met chefkoks en de herhaling van de CannaBizondergoed-modeshow als eye-catcher.

Snuif de sfeer op van de show: bekijk het filmpje op www.wervel.be/cannabizondergoed

Succesverhalen / effecten

VILT meldt in eigen berichtgeving: "kemp is een bekende alternatieve bron van eiwit".

Er werden wel vijf proefschriften gemaakt over kemp (3 algemene, 1 bouw, 1 veevoeder).

Er komen nieuwe producten op de markt: burgers, koekjes, nieuwe merken olie, chocolade, kempkalk-bouw materiaal.

In Scherpenheuvel-Zichem integreert de Vlaspit met zijn restaurant "In de (h)eerlijkheid" kempproducten.

Ook in 2011 haalde Wervel behoorlijk wat pers. Naast 29 artikels op **VILT.be** en 38 op **DeWereldMorgen.be**, stond de analyse van Wervel in 28 dagbladen, 9 vakbladen en 28 tijdschriften. Bij deze gedrukte pers spant het thema kemp de kroon met 23 persartikels, gevolgd door eiwittransitie met 16 artikels, agro-ecologie met 12 en landbouwbeleid met 7.

14 NIEUWS

ZATERDAG 11

NIUWSBLAD WEEKEND

Drie dagen op cannabisdieet, en toch clean?

'Iedereen aan de cannabis.' Tijdens de Bioweek die morgen afloopt, wordt dit jaar gretig promo gemaakt voor de cannabisburger en soortgelijke eetwaren. 'Legaal, uiterst gezond en 99,9999... procent onschuldig', luidt het. Wij namen letterlijk de proef op de som. Drie dagen op cannabisdieet en dan naar Etienne Schouppe voor een drugstest. **CHRIS SNICK**

Voor u verder leest wel even dit. De bewuste cannabisproducten worden niet gemaakt van de bekende wietplant. Van wat dan wel? Een gelijkaardige hennepplant uit de cannabisfamilie die veel minder THC bevat, de hallucinerende stof die in wiet zit. 'In een kopje van onze thee zit er zeker duizend keer minder dan in een joint', zegt Patrick De Ceuster van de vzw Wervel, de Werkgroep voor Rechtvaardige en Verantwoorde Landbouw, die de cannabisetwaren in ons land promoot. 'Kortom: er zit dus wel iets in, maar te weinig om het te voelen. Daarom dat we het ook mogen verkopen. Iets wat wel niet altijd even vlot verloopt. Er zijn vooroordelen, niet iedereen gelooft dat je er niet high van wordt.' Dus gaan wij die vooroordelen maar even van tafel proberen te vegen. In de Bioshop bestellen we de cannabisburgers en -koekjes. En daar begint het al. Bij het afhaken blijkt zelfs de doorgewinterde natuurwinkelklant onmiddellijk de link te leggen met drugs en hogere sferen als het woord cannabis valt. Mijn vrouw haalt het pakket op, met onze dochter van een jaar op de arm. 'Ik kom om die bestelde cannabisproducten.'

De winkelbediende valt net niet achterover. De klanten bekijken haar met een blik van 'Jij slechte moeder'. Uiteindelijk moet de winkelverantwoordelijke de gemoederen sussen. De koekjes en burgers worden gewoon uit de rekken gehaald, waar ze altijd al lagen. Diezelfde dag arriveert op de redactie de rest van het toch wel riante aanbod aan cannabisproducten. Cannabismuesli, panenkoekenmix, broodmix, chocolade, powerbars, thee, zaadjes en olie. Op de doos: 'Hennep-Co, de webwinkel voor al uw hennepproducten'.

Wat voel ik?

Woensdag start ik rustig, met een cannabisthee. Ik drink een kop en heb een half uur later toch de indruk dat de vloer iets

losser onder mijn zolen beweegt. Ik drink nog een kop, het gevoel ebt weg. En dan is het middag. Een slaatje met een flinke graai geroosterde zaadjes (met nootjes) en een scheut olie. Bij de olie hoort de uitleg dat je van een literdje of drie ook wel 'wat gewaar wordt'. Een uur na het middagmaal is er opnieuw het weke gevoel. Even naar Patrick gemailld. 'Zeker last van het placebo-effect. Je speurt je lichaam af naar mogelijke effecten en dan denk je al snel dat je echt iets voelt.' Ik geef hem het voordeel van de twijfel. Nog drie theetjes. En dan naar huis waar ik de burgers in de pan leg. Schijven zonder een vezel vlees, gemaakt van zaad en groentebouillon. Geen *culinaire hoogtepunt*, dat is een feit. Veel smaak zit er niet in, maar ze bevatten THC, dus moet ik ze naar binnen spelen. Voor het slapengaan, rooster ik nog wat gepelde zaadjes. 'Zeer lekker als snack', staat er op de doos. Het klopt. Bed binnen en... de kleerkast draait niet. Oef. Klaar voor dag twee. De normale

portie cornflakes ruil ik in tegen een kom cannabismuesli. Weinig verschil te merken met gewone muesli. Ik drink er een kop thee bij en vertrek naar de redactie. Vandaag sla ik het middagmaal tevens over wegens 'op reportage'. Snel wat koekjes en een powerbar, weg is het hongergevoel. De uitleg van Patrick dat cannabis niet alleen gezond maar ook zeer voedzaam is, lijkt te kloppen. Tevens geen wazig gevoel meer vandaag. Ook dat verhaal over het placebo-effect is waar. 's Avonds steek ik een tandje bij. Een cannabispannenkoek - iets wat fel neigt naar een boekweitpannenkoek vol kruiden - met wat gestoomde groentjes, nog wat koekjes en ook cannabischocolade. Kwestie van zeker genoeg binnen te hebben. Opnieuw een rustige nacht.

De test

Dag drie en deze keer geen muesli. Gisteravond heb ik nog snel cannabisbrood gebakken. Lekker, het beste wat ik de afgelopen dagen at. Nog een kop thee, en weg naar het werk waar ik nog

twee kopjes drink en tegen de middag drie boterhammen naar binnen speel.

En dan ben ik klaar voor de waarheid. Op het kabinet van staatssecretaris voor Mobiliteit Etienne Schouppe (CD&V) ligt de speelseltest op me te wachten. 'Die controleert of je de voorbije acht uur cannabis gebruikt. Daarnet nog thee gedronken en brood gegeten? Bevatte die een illegale dosis THC, dan zul je het zeker zien.' Ik schraap met het testapparaatje over mijn tong, tot drie keer toe. Dan 15 seconden verticaal houden en vervolgens enkele minuten horizontaal leggen. Er verschijnt een rode streep bij de letters 'CL'. Mijn gezicht loopt iets roder aan. 'Geen paniek, de CL is de controlelijn', sust de woordvoerder van Schouppe. 'Als er nog een lijntje verschijnt bij de CA van cannabis, dan ben je positief.' Er verschijnt niets. Clean dus. Conclusie: Niet beschuldigend kijken als iemand in de natuurwinkel een cannabisburger in z'n mandje legt.

'Cannabis eten is gezond'

'Cannabis eten is goed voor de gezondheid', zegt Patrick De Ceuster van de VZW Wervel, die de eetwaren promoot. 'De zaadjes en olie bevatten Omega3 en 6, tal van mineralen, de vitamines B en E, en het zou ook bepaalde kankers voorkomen.'

Toxicoloog Jan Tytgat van de KULeuven bevestigt dat de plant heilzame werkingen heeft. 'Alleen moet er nog veel meer onderzoek naar gedaan worden. Zo is het bijvoorbeeld bekend dat hennepolie gelijkwaardige eigenschappen heeft als vetrijke vis. Maar in welke mate dat het geval is, weten we helemaal nog niet. Hetzelfde verhaal met die kankers. Daarnaast moet ik ook waarschuwen dat het enkel geldt als je cannabis eet. Rook je het, dan wordt het een ander verhaal. Dat is net zo ongezonder als het roken van tabak.' (CSN)

Na drie dagen 'cannabis smullen' volgt voor onze reporter Chris Snick de ultieme drugstest. En jawel: clean! © Pol De Wilde

KBC door ngo's beschuldigd van "landgrabbing"

De bank verdedigt het opkopen van landbouwgrond in het oosten

Banken, verzekeraars en pensioenfondsen verergeren honger in de wereld door te speculeren op voedsel en door het financieren van "land grabbing", namelijk beslag leggen op de landbouwgrond in arme landen. Dat is de conclusie van een studie uitgevoerd door de ngo "Friends of the Earth Europe" in samenwerking met andere Europese organisaties, waaronder de CNCD, een koepel van Belgische verenigingen (nvdWervelredactie: CNCD is het Franstalige 11.11.11). Het rapport wijst ook de betrokkenheid aan van de Vlaamse KBC-bank, die via haar fonds KBC Eco Fund Agri landbouwgronden in het oosten verwerft. In het bijzonder wordt gewezen op de investeringen in Black Earth Farming Ltd, een Zweeds bedrijf dat investeert in landbouwgrond in het zuiden van Rusland. De KBC-groep wordt ook bekritiseerd voor haar investering in het Britse bedrijf Landkom International PLC, dat meer dan 100 000 hectare land in Oekraïne bezit. Het rapport vermeldt tevens de investeringen van KBC in Trigon Agri, een bedrijf

aan het hoofd van ongeveer 100000 hectare in Rusland en KTG Agrar AG, dat vruchtbare grond, bestemd voor voedselproductie, in Oost-Duitsland en Litouwen opkoopt.

Bij navraag over deze kwestie, ontkent KBC de beschuldigingen en verdedigt zij haar beleggingsstrategie. "Wij nemen

Land grabbing (of: landroof) is een groeiend fenomeen. Beleggers en ondernemingen reizen de wereld rond op zoek naar goedkope landbouwgrond om er grote hoeveelheden voedselproducten voor de binnenlandse markt te produceren.

De bank wijst erop dat deze bedrijven landbouwgrond opkopen in Centraal- en Oost-Europa en niet in Afrika of in andere landen met een kwetsbare landbouweconomie.

nota van de studie van Friends of the Earth en betreuren dat deze organisatie niet eerder een aantal elementen met ons geverifieerd heeft. Vier ondernemingen genoemd in het onderzoek voldeden aan onze selectiecriteria", zegt Stef Leunens, woordvoerder van KBC. De bank wijst erop dat deze bedrijven landbouwgrond opkopen in Centraal- en Oost-Europa (Rusland, Oekraïne, Litouwen, Duitsland), en niet in Afrika of in andere landen met een kwetsbare landbouweconomie.

"KBC keert haar rug naar de boeren en haar geschiedenis," protesteerde Stéphane Desgain van het Plateforme Souveraineté Alimentaire (Platform Voedselsovereiniteit), een van de ngo's die hebben meegewerkt aan het onderzoek.

Bron: *L'écho*, 14 januari 2012 (De Tijd - Vlaamse zusterkrant van *L'écho* - nam dit bericht niet over, hoewel KBC een Vlaamse bank is).

Nvdr1: Het rapport zelf van Friends of the Earth is te raadplegen op: wervel.be/speculereninhonger

Nvdr2: Op 23 februari publiceerde de ngo 'Genetic Resources Action International' (GRAIN) een lijst met gegevens over meer dan 400 gevallen van *landgrabbing* in Afrika, Latijns-Amerika, Azië en Oost-Europa, waarmee duidelijk wordt dat dit een wereldwijd probleem vormt. Die kan je raadplegen op: wervel.be/400landgrabs

Nvdr3: *Landgrabbing* vindt ook steeds meer plaats voor de productie van biomassa en zet zo landbouw- en ecosystemen wereldwijd onder druk. Nu de petroleumpiek eraan komt, zetten conglomeraten van banken, chemie-, zaad- en petroleumsector in op gen- en nanotechnologie om petroleum te vervangen. De 'synthetische biologie' dient dezelfde belangen. Lees erover in het nieuwe Wervelboek: *Legal! Optimisme - Realiteit - Hoop*.

Innovatieve teelten vragen

Wervel werkt aan innovatie in de landbouw. Innovatie namelijk waar boer, consument, milieu en de wereld wel bij vaart. Daarvoor moet Wervel ook innovatieve methodieken uitwerken.

De Cannabizondergoedshow was vorig jaar een experiment om met niet evidente partners en met 'de nieuwe vrijwilliger' aan de slag te gaan om op een hippe en aantrekkelijke manier kemp te promoten bij een breed publiek. Het experiment was geslaagd en leverde enkele unieke beelden op waarmee ook nieuwe mediakanalen als Goedele-magazine konden worden bereikt. We laten enkele partners in de Cannabizondergoed show graag zelf aan het woord.

Hennep

Marjoleingerie

Marjolein Bultynck is lingerieontwerpster. Onder de naam "Marjoleingerie" maakt ze ecologische lingerie op maat van de klant. Ze werkt met ecologische stoffen en recyclagematerialen. Marjolein is een vurige voorstander van kemp. Hieronder lees je haar motivatie:

"Om verschillende redenen gebruik ik graag kemptextiel in mijn lingeriecreaties. Hennep is ten eerste zeer milieuvriendelijk. De plant is eenvoudig te telen en groeit snel. De grond wordt niet uitgeput, want kemp werkt als een natuurlijke bemester. Kempplanten groeien snel, hoog en dicht op elkaar en hierdoor kunnen er veel planten op een klein oppervlak geteeld worden en is er weinig ruimte voor onkruid. De plant groeit dus gemakkelijk zonder kunstmest en heeft geen bestrijdingsmiddelen nodig tegen onkruid en schimmels.

Je draagt kemplingerie niet alleen uit respect voor het milieu, maar ook uit respect voor jouw eigen lichaam en gezondheid. Lingerie komt dagelijks rechtstreeks in contact met jouw huid. Doordat bij de kempteelt geen kunstmest, pesticiden en herbiciden worden gebruikt, wordt jouw huid niet blootgesteld aan chemicaliën. Kemplingerie is ook uitermate geschikt voor mensen met een gevoelige huid doordat de vezel goed vocht- en warmteregulerend werkt en van nature uit antibacterieel is. Kemp is bovendien een heel zachte vezel en daardoor een zeer dankbaar lingerie materiaal.

Naast het draagcomfort is er nog een goede reden om voor kemplingerie te kiezen. Kemp is een zeer sterke vezel. Een slipje of een BH van hennep gaat vijf keer zo lang mee als een slipje of BH uit katoen. Het is een bijzonder slijtvast textiel waardoor je jouw lingerie zo vaak kan wassen als je maar wil, zonder dat het zijn kwaliteit verliest.

"Marjoleingerie" maakt BH's op maat van de klant. 7 op de 10 vrouwen draagt een BH die niet goed zit. Zij vinden hun gading niet in de winkelrekken.

Begrijpelijk, want elk paar borsten is uniek en daar houden confectiematen geen rekening mee. Daarom besloot ik om exclusieve BH's op maat te maken. Je hebt immers geen betere maat dan een BH op jouw maat: een tweede huid die je niet voelt zitten en je ondersteuning en draagcomfort geeft. Daarnaast kiest de klant uit een ruim aanbod aan ecologische materialen, het stofje dat ze mooi vindt en het model dat ze het liefst draagt."

Tijdens de kemp lingerie modeshow op de KAV Vriendinnendag, toont Marjolein Bultynck enkele van haar creaties. Met haar ontwerpen wil ze tonen dat kemplingerie ook sexy, exclusief, speels en kleurrijk kan zijn en wil ze kemp afhelpen van het "geitenwollensokken-imago".

Meer info op www.marjoleingerie.be

MuultiModels Academy

"Ik ben 40 jaar, woonachtig te Schilde en werkzaam als Executive Assistant bij Ecover Belgium. Naast mijn intensieve job heb ik mijn hobby als mannequin, model die ik op zelfstandige basis uitvoer, om alles officieel te laten verlopen. Het geeft de perfecte balans tussen mijn dagdagelijkse routine en ontspanning.

Ik ben opgeroeid in een lingeriezaak en mode & trends hebben mij dus van kleinsaf aan altijd geboeid. Ik ben pas later, rond 30 jaar, als mannequin gestart omdat er meer en meer vraag was naar mature modellen. Vandaag werk ik voor een aantal grotere merken en ook boutiques. Ik geef ook les aan jonge getalenteerde meisjes en jongens die dromen van de catwalk. Daarnaast geef ik ondersteuning in een aantal organisaties bij het organiseren van evenementen, voornamelijk verkiezingen. Daar sta ik in voor de styling, begeleiding en ook catwalktraining."

innovatieve promotie

De dag van vandaag zijn we meer bewust bezig met de komende generatie(s) en hoe we op een ecologisch verantwoorde en duurzame manier kunnen (samen) leven. De mens is nu eenmaal een bedreiging voor de aarde. Niet alleen reinigingsproducten of voeding kunnen duurzamer, maar ook de modewereld staat open voor nieuwe valabele projecten. Elk initiatief op dat vlak is een verrijking! Maar, er is nog werk aan de winkel ... Via mode kan je ook een jonger publiek bereiken en zij zijn uiteindelijk dan ook die volgende generatie.....

Op de Vriendinnendag van KAV wil ik vooral een krachtige, boeiende show neerzetten, waarbij we op een creatieve, expressieve manier de aandacht kunnen trekken van de mensen. Kemp moet een 'begrip' worden, en daarom vind ik het fantastisch dat ik de organisatie Wervel belangeloos kan ondersteunen.

Daisy De Cooman

Hennep

Ecolana

Breien en haken zijn reeds van jong af aan een hobby van me. Daar kwam later de interesse voor milieu en milieuvriendelijke materialen bij. Die 2 passies samen lagen aan de basis van Eco-lana. Er zijn zoveel materialen, steken, modellen,... Dat geeft onuitputtelijke mogelijkheden voor steeds nieuwe creaties. Kemp past uiteraard in het rijtje van milieuverantwoorde stoffen en biedt weer extra mogelijkheden naast traditionelere materialen als wol, katoen, linnen en zijde. Ik vind kemp ideaal voor de warmste zomerdagen, als je het met andere stoffen al gauw te warm hebt. Ik hoop dat door de modeshow op de Vriendinnendag heel wat vrouwen kennis maken met kemp als materiaal en met de voordelen ervan. En hopelijk werkt het inspirerend opdat ze ook creatief aan de slag zouden gaan!

Krista Vervliet

Interview: Veerle Devaere

AANKONDIGING - 12 MEI Cannabizondergoed lingerieshow

Raakt het klimaat je koude kleren niet? Kom dan maar niet naar de Cannabizondergoed lingerie show die dit jaar naar het poepsjieke Casino van Oostende trekt met nieuwe Belgische creaties van Marjolein Bultuynck, maar ook van Ecolana en Bebo Eco-fashion.

Bovendien zal de Kempense Multi Models Academy het geheel deze keer optillen tot een niveau dat het casino waardig is. Op 12 mei houdt KAV daar immers haar grote vriendinnendag en dit jaar staat die in het kader van een heuse metamorfose: KAV verandert

van naam en Wervel mag dat mee aankleden. Figuurlijk dan. Nu hopen we nog een atletische BV in zijn hemd te zetten en de vriendinnen zullen zich als herboren voelen.

Ter plekke kan je voor jezelf of je partner kemplingerie kopen tegen democratische prijzen. Misschien heb je al dubbel glas en een zonneboiler, maar wil je klimaatbewuste oog ook wat !

Schrijf je dan in op
www.vriendinnendag.vriendinnen.be/inschrijven

Tijdens het bekijken van de videomontage van vorige editie op www.wervel.be/cannabizondergoed lopen wij alvast warm en kunnen we onze thermostaat nog een graadje lager zetten...

Wervel lanceert in *De Markten* te Brussel het nieuwe boek

Daarom en bij wijze van opwarmer: een voorpublicatie over 'Chinezen, de vernietiging van de Cerrado, soja en suikerriet'.

Goiás op de knieën voor China

Het zijn weer drukke dagen in Goiânia: toespraken in universiteiten, in de 'casa dos vereadores' (parlement van de schepenen voor deze stad van 1,25 miljoen inwoners), interviews voor radio en tv, oecumenische Cerrado-viering, etc. In het cultureel centrum Caravideo, een beetje zoals Mundo B¹ in Brussel, verzamelen de diverse sociale bewegingen voor een ochtend over de 'vernietiging en de hoognodige bescherming van de Cerrado'. Ik gebruik er voor het eerst in Brazilië An Baccaert's film: De donkere kant van groen. Over de Guarani en de opmars van suikerriet-voor-ethanol. Ik heb wat schrik voor de reacties, want de documentaire is bijzonder kritisch voor het economische wonder dat Brazilië heet. Maar de aanwezigen zijn zeer geraakt. Ook de promotor van milieudelicten voor de deelstaat Goiás is geëmotioneerd. Hij wil de film absoluut gebruiken bij de vorming voor 150 andere promotoren van de deelstaat.

Dàg Cerrado! Dàg biodiversiteit!

Al is mijn specialiteit al jaren het sojadrma, deze keer gaat het dus vooral over het suikerrietdrama. Maar wat blijkt? Goiás wordt de volgende jaren het paradijs voor de sojavloed, richting China. De Chinezen willen tot 2018 zeven miljard reais investeren om vooral in het Noorden en Noordoosten van Goiás de sojaproductie op te zetten. In deze regio zijn de vier grote handelshuizen Cargill, ADM, Bunge en Dreyfus amper actief. Gecombineerd met Chinese investeringen in de haven van Itaquí (deelstaat Maranhão) willen ze het oligopolie van de 'grote vier' ontwijken en de soja vlugger en vooral goedkoper naar China transporteren. De huidige productie in Goiás van ongeveer 7 miljoen ton willen ze tegen 2018 verdubbeld zien. De export van soja uit de deelstaat richting China willen ze van 1,5 miljoen ton op dit moment doen oplopen tot 6 miljoen ton. Voor de voorziene 7,8 miljoen ton soja in het oogstseizoen 2010-2011 (met een uitval van 10 %) wordt momenteel al 2,55 miljoen hectare opgeëist. Dit areaal zal verdubbelen, door enerzijds historische ontbossing voor vee om te zetten in soja en 100.000 hectare onontgonnen Cerrado extra aan te snijden.

Dàg Cerrado! Dàg biodiversiteit! Het is trouwens een nationaal fenomeen: eerst 'limpar' ('schoon' maken; ontbossen) voor vee. Er kunnen dan nog wat bomen en struiken blijven staan, wat het nationale en internationale verzet verzwakt. Nadien – 10 à 20 jaar later – wordt alles wel volledig 'schoon' gemaakt voor soja, suikerriet

Legal! Optimisme – realiteit – hoop

Dàg Cerrado! Dàg biodiversiteit! Legal! Alles is legaal.
Mag ik van minder pessimistisch worden?

of eucalyptus. De agronegócio heeft tijd, al moet het geld wel rollen en opbrengen. Het mag niet té lang duren. Alles wordt best opgekuist en 'maatschappelijk verantwoord' neergezet, voordat de restant aan Cerrado tot Patrimônio Nacional wordt uitgeroepen. Dàg Cerrado! Dàg biodiversiteit! Legal! Alles is legaal.

**1/5 van de wereldbevolking.
De helft van de wereld-
varkenspopulatie.**

De Chinezen pakken het wel héél grondig aan, zowel in Afrika als in Latijns-Amerika. Terwijl de Europese Unie 'maar' 39 miljoen ton sojabonen en sojameel invoert, waarvan 20 miljoen ton uit Brazilië, slagen de Chinezen erin om het laatste decennium de import van quasi niets te laten aanzwellen tot 50 miljoen ton, anno 2010. De Brazilianen mogen dan wel 's werelds meest optimistische volk zijn, voor mij als Belgische activist bevestigt dit het pessimisme dat me al een jaar bezet. Pessimisme, wegens een historische dynamiek die wij met zijn allen niet kunnen verhinderen: een volk gaat meer dierlijke producten eten (vlees, zuivelproducten, eieren), als het economisch beter gaat. Algemeen wordt gesteld dat 1 % meer inkomen zich vertaalt in 0,5 % meer vleesconsumptie. De consumptie van vlees en zuivel mag dan in Europa de volgende jaren misschien wat zakken, in Azië trekt de consumptie aan als nooit

tevorens. China is het oorsprongsgebied van soja en de daaruit vervaardigde tofu voor menselijke consumptie. De Chinese keuken zal nooit zoveel gewicht geven aan vlees als wat Amerikanen, Europeanen, Argentijnen en Brazilianen op hun bord plegen te leggen. Toch gaan, wegens het feit dat een vijfde van de wereldbevolking in dat ene land woont, de grote volumes soja nu ook in China vooral naar het veevoer. Het feit dat momenteel de helft van alle varkens ter wereld in China hokken, is daar niet vreemd aan. Als het consumptiepatroon bij 1,4 miljard Chinezen verandert, dan voel en zie je dat onmiddellijk aan de oprukkende sojavalakten van Brazilië, Argentinië, Paraguay, Bolivia en de Verenigde Staten. Vooral Brazilië blinkt uit in enthousiasme, want zij hebben – voorlopig! - nog alles wat China te kort heeft: grond, water en zon. De nieuwe minister van landbouw onderstreepte onlangs nog in de pers: "Laat maar oprukken die agronegócio. De Cerrado heeft toch geen waarde. Het is 'niets'."

Mag ik van minder moedeloos en pessimistisch worden? Gelukkig zijn er nog de opgewekte Brazilianen die mijn optimistische kant blijvend voeden. Hoop doet leven. Hoop is de bron om altijd opnieuw in verzet te komen. Internationaal.

Goiânia, 25 maart 2011.

¹ Mundo B: <http://www.mundo-b.org/>

Verspreid mee de Wervelboeken!

Aanbod voor het nieuwe boek *Legal! Optimisme – realiteit – hoop*.

Normale prijs: 13 euro, exclusief verzendkosten. Bij aankoop van twee boeken: 25 euro en u ontvangt er gratis 'De smaak van diversiteit' bij. In dit geval zijn ook de portkosten gratis.

Tijdens de lanceringsavond van 29 maart in De Markten: lanceringsprijs: 11 euro per boek. Bij aankoop van twee boeken: 20 euro en 'De smaak van diversiteit' er gratis bij.

(Sur)realistische toekomst

Twee tentoonstellingen uit de doeken

Food Forward – jagers en zonnebloemen

Hoe verhoud je je tot een banaan of een granaatappel als je 50 centimeter groot bent? Wie is er te vinden voor 'beuling' gemaakt van bloed, afgetapt bij levende varkens? Kunnen we in de toekomst op een semi-fotosynthetische manier voedsel verkrijgen door een symbiose van mens en algen?

Op de tentoonstelling "Food Forward" in Den Haag herdefiniëren kunstenaars de huidige voedselproblematiek op inspirerende wijze. De toekomstscenario's die ze voorstellen, lijken op het eerste gezicht surreëel, maar ze zijn toch gebaseerd op hedendaags wetenschappelijk onderzoek en (ver doorgedreven) bestaande technologieën.

Uitgangspunt is de vervreemding van voedsel voor een steeds groeiende stedelijke bevolking. Sommige kunstenaars zoeken naar een nieuw aanknopingspunt tussen mens en voedsel: John O'Shea stelt voor om

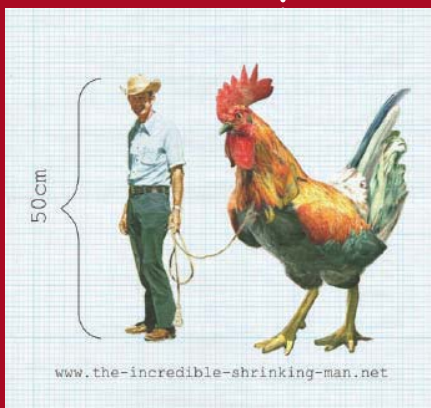
mensen een dier te laten doden, vooraleer ze het recht verkrijgen om vlees te eten. Christian Jankowski gaat in de supermarkt met pijl en boog op jacht.

Er wordt ook nagedacht vanuit een ruimere ecologische context: in plaats van ons te concentreren op de verhoging van de voedselproductie om het groeiende aantal monden te voeden, zouden we misschien beter de mens zelf aanpassen! Wat zou er bijvoorbeeld gebeuren als we allemaal krompen tot 50 centimeter? De huidige tendens waarbij de mens gemiddeld steeds langer wordt, zorgt er namelijk voor dat we meer energie, eten en ruimte nodig hebben. Arne Hendriks onderzoekt de gevolgen van zo'n krimpexperiment voor de relatie tussen de kleine (stads)mens en zijn voeding: grote moestuinen op stadsbalkonnetjes worden mogelijk, of nog met z'n vijven tafelen op een grote zonnebloem om haar zaden te verorberen.

People who are comfortable with eating meat, should be equally comfortable with killing animals.

John O'Shea, The Meat Licence Proposal

Arne Hendriks, The Incredible Shrinking Man

foto cover NRC Handelsblad Cultureel Supplement, 19-01-2012

voor mens en voedsel

Brusselicious- Insecten en muizenembryo's

Christian Jankowski, The Hunt, 1992/1997
foto: courtesy the artist & Lisson Gallery

Michael Burton & Michiko Nitta,
Republic of Salvation

Ook hier in Brussel wordt voedsel in de kijker gezet in het huidige 'Brusselse jaar van de gastronomie'. Op de expo 'Aan Tafel' krijg je in vijf zalen (Telen, Transformeren, Eten, Dromen en Gastronomie) de hele voedselketen 'van akker tot bord' voorgeschoteld. Verschillende problematieken worden visueel voorgesteld: van ecologische bekommernissen (een pot yoghurt die 9000 km heeft afgelegd), de relatie tussen politieke conflicten en honger, tot de economische machtsverhoudingen in de voedingsindustrie.

Door de tentoonstelling heen worden verschillende groepen van mensen aan het woord gelaten die professioneel een plek hebben in deze wereldwijde voedselketen: landbouwers en veetelers, dierenartsen, onderzoekers, maar ook managers, marketeers en sterrenkoks. Zo komen speelsgewijs de verschillende waarheden achter onze 'dagelijkse kost' aan het licht.

Net als in Den Haag worden in Brussel toekomstscenario's voorgesteld, zij het minder bevreemdend of futuristisch. Nieuwe landbouwtechnieken om de voedselketen te verkorten en om je eigen terras of tuintje aan te leggen, insecten en wieren eten,... Maar het kan ook drastischer: Bernard Roelen van de Universiteit van Utrecht bijvoorbeeld, wil in de toekomst onder andere eiwitten halen uit zogenaamd 'kweekvlees': een echt stuk vlees gekweekt uit dierlijke cellen die van een dier worden genomen of uit stamcellen die uit een embryo geïsoleerd werden. Er hoeft dus geen dier voor gedood te worden, maar niet elke consument zal vlees gekweekt uit muizenellen even aantrekkelijk vinden...

Anneleen Vos

EXPO AAN TAFEL

Nog tot en met 3 juni 2012
Locatie: Tour & Taxis, Havenlaan 86 C - 1000 Brussel
Openingsuren: Maandag tot vrijdag : 9u00 tot 17u00
Zaterdag, zondag en feestdagen : 10u00 tot 19u00
Schoolvakanties: 10u00 tot 19u00
<http://www.expo-atable.be/>

FOOD FORWARD

Nog tot en met 1 april 2012
Locatie: Hogewal 1-9, Den Haag
Curator: Karen Verschooren, Z33
<http://www.stroom.nl/>

NETWERKEN : Wervel opereert zelden solo, wil zoveel mogelijk netwerken. Daarom stellen we in deze rubriek diverse partnerorganisaties voor.

Art'Nativa Braziliaanse kunstenaars in Brussel

Isabel, hoe is Art'Nativa ontstaan?

Art'Nativa werd geboren uit de zaden van de Braziliaanse flora. Het is een samengaan van diverse concepten en overtuigingen dat iets moet veranderen in deze wereld en dat ecologie en cultuur hierbij centraal staan. Art'Nativa wil op haar manier de bescherming van het leefmilieu en de diverse ecosystemen ('biomas') van Brazilië onder de aandacht brengen, evenals de genderproblematiek. De meerderheid van de medewerkers van Art'Nativa zijn vrouwen die een vorm van overleven zoeken in de informele en solidaire economie - gekend als 'economia solidária' in Brazilië. Voorts wil Art'Nativa haar bescheiden bijdrage leveren aan een meer evenwaardige Noord-Zuidrelatie en de nood aan een globale burgerzin in the picture zetten. Deze burgerzin kan volgens Art'Nativa worden versterkt door het (be)leven van een interculturaliteit via de Braziliaans-inheemse volkskunst, vrucht van de Braziliaanse 'melting pot' of typisch-Braziliaanse mengeling van volken en etnieën, en dit met diepe wortels in de ontstaansgeschiedenis en evolutie van Brazilië.

Waarom zo 'vrouwelijk'?

De meerderheid van de leden zijn vrouwen omdat zij volgens mij doorgaans meer ondernemend zijn. Vrouwen hebben minder schrik om een droom uit te werken en hebben een positieve ingesteldheid. Er is altijd de hoop dat het zal lukken. Er zijn wel enkele mannen die meewerken. Het begon allemaal met juwelen maken maar nu hebben we diverse projecten. Zo voerde Art'Nativa twee projecten uit met de steun van de Koning Boudewijnstichting. Deze projecten geven ons de mogelijkheid om onze acties verder uit te breiden en nieuwe partnerschappen op te zetten. Het begon

weliswaar met het idee om op een duurzame manier met vruchten van het Amazonegebied en van de Cerrado aan correcte handel te doen, maar het gaat om meer. We hebben heel wat verschillende workshops die gaan van werken met recyclagemateriaal (in Brazilië: 'Lixo ao luxo': van afval luxe maken) tot het recycleren van ideeën en attitudes met het oog op het teweegbrengen van veranderingsprocessen die kunnen leiden tot een duurzamere houding ten opzichte van onze planeet. We willen tevens een netwerk opbouwen van Braziliaanse

kunstenaars in België met het oog op het brengen van waardering voor hun artistiek werk dat gebeurt volgens een concept van ecologische kringloopwerking; het gaat om "het spinnenweb Ecomix".

Europalia Brasil-België: hoe zat dat?

Europalia 2011 stond in het teken van Brazilië en dit was voor ons een erg belangrijk evenement waarbij Art'Nativa in partnerschap met Europalia kon bijdragen tot een verspreiding van onze Braziliaanse volkscultuur als belangrijk instrument van sociale cohesie. Omdat onze Braziliaanse cultuur van bij de kolonisatie, zij het onder dwang, multicultureel is geëvolueerd door de mix van inheemse ("índios do Brasil"), Afrikaanse slaven- en Europese culturen, is het vanzelfsprekend belangrijk ook een openheid naar de brede wereld mee te dragen. Doordat de Braziliaanse cultuur voortdurend elementen van verschillende culturen geïntegreerd heeft, voelen we ons misschien minder 'vreemdelingen' dan andere immigranten.

Momenteel werkt Art'Nativa rond diverse assen: recyclageproject, realisatie van creatieve ateliers, dansworkshops, organisatie van evenementen. En dit in samenwerking met diverse organisaties en centra in Brussel.

Onze missie is om via onze culturele en sociale activiteiten een actief en planetair burgerschap te bevorderen. 'Actief' binnen het perspectief van volkswontwikkeling zoals uitgedragen door Paulo Freire. 'Planetair' want we leven in een multi- en interculturele samenleving. In relatie met de wereld en met polycultuur. De voornaamste doelstelling is dat personen zich bewust worden van hun missie actieve subjecten te zijn voor sociale transformatie.

In die zin dromen we van een eigen centrum, een "casa nativa multi-etnocultural" in Brussel, waar we onze activiteiten kunnen ontwikkelen. Met een ontmoetings- en activiteitenruimte en een restaurant/snackbar met hapjes en Braziliaanse cocktails zoals caipirinha.

Het gaat om het hervinden van de zorg voor de planeet, ons gemeenschappelijk huis. En dat op een blijde manier, eigen aan Brazilië. Ideeën zijn complementair. Door ons werk hopen we te breken met het oprukkende individualisme en bevorderen we meer samenwerking en coöperatie. Een nieuwe blik op de wereld en een herwaarderen van de planeet, van alle levende wezens, de cultuur en van de zaken in't algemeen. Meer ecologisch leven, met respect en bescherming van het milieu, burgerschap, diversiteit en dat op een blijvende en duurzame manier.

Vanwaar die samenwerking met Wervel?

In het zoeken van samenwerking met diverse sociale partners, met organisaties waarmee we affiniteit hebben en voelen, kwamen we Wervel op het spoor.

De synergie met Wervel laat ons toe te werken aan onze gemeenschappelijke doelstellingen inzake interculturaliteit en in het bijzonder inzake de bescherming en herstel van het leefmilieu en dit aan beide kanten van de oceaan. Wervel begon als eerste in België en Europa de Cerrado (savanne-type/bioma dat slechts op een beperkt aantal plekken in de wereld en voornamelijk in Brazilië bestaat) te thematiseren. Wij maken juwelen met vruchten en zaden van de Cerrado en van het Amazonegebied. Dankzij Wervel ontdekten we hennep. We integreerden het meteen in ons artisanat en we zijn nu samen aanwezig op allerlei stands en workshops, zoals onlangs op een juwelenbeurs in Gent en binnenkort met de activiteiten in De Markten te Brussel. In het nieuwe Wervelboek dat daar gelanceerd wordt, zullen ook gedichten staan van onze medewerker Cleverson de Oliveira.

We willen ook samenwerken met de vele Brazilianen in Brussel. De meesten komen uitgerekend uit Centraal-Brazilië en dat is in nu net de Cerrado-regio bij uitstek in Brazilië. Het is belangrijk dat ook zij zich bewust worden en actief meewerken voor het belang en het behoud van de enorme biodiversiteit van dit immense gebied. De Portugese versie van de wervelboeken kunnen in dit bewustwordingsproces heel nuttig zijn.

Dat belooft! Tot binnenkort in De Markten.

Interview: Luc Vankrunkelsven

Art'Nativa en Wervel in De Markten te Brussel:

- 🌀 **Cerrado-tentoonstelling tot en met 9 april**
- 🌀 **Workshop 'juwelen maken met Cerradovruchten en hennep' - 24 maart, 14u-16u30**
- 🌀 **Mo*-debat met lancering nieuw Wervelboek 29 maart, 19u30.** Lode Delpitte, journalist van *De Morgen* en auteur van *Braziliaanse bloei*, in gesprek met Luc Vankrunkelsven, auteur van *Legal! Optimisme - Realiteit - Hoop*.

Voor Workshop

inschrijving verplicht bij
De Markten - Oude Graanmarkt 5,
1000 Brussel (02/893 09 60).
Deelname in de onkosten: 15 euro,
juwelenmateriaal inbegrepen.
U kan ze mee naar huis nemen.

De grote melkroef hoe multinationals van de armen stelen

Honderden miljoenen mensen vaak rampzalige gevolgen voor het wereldwijd zijn betrokken bij de productie en handel van zuivel. Het zijn vooral kleine boeren, herders en lokale handelaren. Transnationale ondernemingen, zoals Nestlé, PepsiCo en Cargill, zetten zware middelen in om de zuivelmarkt te veroveren, aldus een recent rapport van GRAIN.

Volgens het rapport dat begin december 2011 werd uitgebracht door Genetic Resources Action International (GRAIN) worden de grote ondernemingen geholpen door financiële investeerders. Overal in het Zuiden worden enorme zuivelbedrijven opgezet. De traditionele, kleinschalige zuivelproductie levert per jaar tweehonderd banen op per miljoen liter; de grootschalige industriële productie slechts vijf. Als je ook de

milieu van deze industriële productie in ogenschouw neemt, is het duidelijk dat actie tegen deze kwalijke ontwikkelingen geboden is. GRAIN pleit onder andere voor regulering van de zuivelmarkt om dumping van geïmporteerd melkpoeder te voorkomen, een systeem van voedselzekerheid dat gericht is op mensen, en niet op bedrijfsbelangen, en een boycot van grote zuivelbedrijven. Het volledige rapport is te vinden op: www.grain.org/e/4259

GRAIN is een internationale ngo die kleine boeren en sociale bewegingen ondersteunt in hun strijd voor voedselsystemen die onder controle staan van de gemeenschap en gebaseerd zijn op biodiversiteit.

Lukemieke
Vlamingenstraat 55
3000 Leuven

016 22 97 05

Open elke werkdag
van 12 tot 14 uur en
van 18 tot 20 uur 30

UITNODIGING

De Markten, Mo*, Art'Nativa en Wervel nodigen u van harte uit op de lancering van het nieuwe Wervelboek

LEGAL!

optimisme - realiteit - hoop

Donderdag 29 maart
19.30 uur

gaan Luc Vankrunkelsven en De Morgen-journalist, auteur Lode Delpitte met elkaar in gesprek over de evoluties in Brazilië en wat onze Europese belangen hiermee te maken hebben.

Moderator John Vandaele, Mo*.

Overhandiging eerste exemplaren aan diverse stakeholders.

Braziliaanse hapjes en drank.

www.wervel.be

info@wervel.be
02 893 09 60

FOTOTENTOONSTELLING over de CERRADO van 8 maart tot 9 april 2012

Foto's van de Braziliaanse fotograaf João Caetano over deze savanne met hoge biodiversiteit.

Vernissage: donderdag 8 maart om 19 uur met Braziliaanse hapjes, drank en artisanat van Art'Nativa.

Zaterdag 24 maart van 14 uur tot 16.30 uur: workshop juwelen maken met vruchten van de Cerrado.

Met Art'Nativa

(inschrijven verplicht: demarkten@demarkten.be - 02 512 34 25)

De Markten - Oude Graanmarkt 5 - 1000 Brussel

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSC
MITSSE

Europa wil minder eten weggooien

We gooien te veel eten in de vuilnisbak, zegt het Europees Parlement, dat zo goed als unaniem een resolutie heeft goedgekeurd om daar iets tegen te doen. Europa wil de helft minder weggooien tegen 2025, voorlopig door een studie te bestellen naar hoeveel echt wordt weggegooid door producenten, distributie en consumenten - volgens bestaande studies tot de helft. Verspilling kost geld, is slecht voor het milieu en onethisch zolang mensen honger lijden.

“leg uit wat ‘ten minste houdbaar tot’ betekent”

Volgens Europarlementariër Bart Staes (Groen) zou een kortere voedselketen helpen, en een betere afstemming van productie op consumptie: ‘We moeten stoppen met denken dat wij de wereld moeten voeden.’ Dat vindt Staes immers een loos argument van de agro-industrie om de productie op te drijven.

Staes’ collega Frieda Brepoels (N-VA) heeft een concreet idee: leg uit wat ‘ten minste houdbaar tot’ betekent. Eén op de vijf Europeanen zou niet weten dat de datum op een zak chips overschrijden niet hetzelfde is als die op een voorverpakte biefstuk, waarop staat ‘te gebruiken tot’.

Bron: De Standaard 20/01/2012

ooit nagedacht over
sparen bij Triodos Bank

Triodos Bank

de duurzame bank

geef gerust een seintje:

Paul Pals,

afgevaardigd agent **CBFA 101 327 cB**

Nieuwpoort 4, 9660 Brakel

pals.opdebeeck@scarlet.be

055/42 56 92

UITNODIGING

De Markten, Mo*, Art’Nativa en Wervel nodigen u van harte uit
op de lancering van het nieuwe Wervelboek **LEGAL! optimisme - realiteit - hoop**

Deze avond kadert in een tentoonstelling
over de Cerrado. Foto’s van de
Braziliaanse fotograaf João Caetano over
deze savanne met hoge biodiversiteit.
Van 8 maart tot 9 april 2012.

Vernissage: donderdag 8 maart om 19 uur
met Braziliaanse hapjes, drank en artisanat
van Art’Nativa.

Zaterdag 24 maart van 14 uur tot 16.30 uur:
workshop juwelen maken met vruchten van
de Cerrado. Met Art’Nativa.

voor de workshop inschrijving verplicht:
demarkten@demarkten.be
02 512 34 25

Donderdag 29 maart 19.30 uur

gaan Luc Vankrunkelsven en De Morgen-journalist,
auteur Lode Delpitte met elkaar in gesprek over de
evoluties in Brazilië en wat onze Europese belangen hiermee te
maken hebben. Moderator John Vandaele, Mo*.
Overhandiging eerste exemplaren aan diverse stakeholders.

Braziliaanse hapjes en drank.

Oude Graanmarkt 5 • 1000 Brussel
www.wervel.be • info@wervel.be • 02 893 09 60

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMTSTF

LEGAL!
optimisme - realiteit - hoop

Ik spaar bij een duurzame bank, daar ben ik fier op.

"Ik weet dat mijn geld meer doet dan de aandeelhouders verrijken. Niemand anders kan zeggen waar zijn spaarcenten naar toe gaan. Ik wel.

Ik weet exact welke bioboerderij, of windmolenpark gefinancierd worden met mijn spaargeld. Mijn geld maakt een verschil, terwijl het nog opbrengt ook."

Karl van Staeyen, fiere spaarder bij Triodos Bank sinds 1996

Open ook een duurzame spaarrekening

Ga naar www.triodos.be
of bel naar 02 548 28 51

Triodos Bank

De duurzame bank

Agenda

MAART

doorlopend (tot en met 9 april): Cerrado-tentoonstelling in De Markten te Brussel

14 Wervelgroep Antwerpen vergadert

20 Wervelactie Europees Parlement i.v.m. Europese eiwitten in GLB
Avond voor GRAS-Gent over 't planetaire belang van de Cerrado

24 Namiddagworkshop met Art'Nativa in De Markten te Brussel.
Maken van juwelen met vruchten van de Cerrado en het Amazonegebied, gecombineerd met hennep

26 Lancering nieuw Wervelboek 'Legal! Optimisme - realiteit - hoop' in het Stadhuis van Scherpenheuvel-Zichem

29 Lancering van het nieuwe Wervelboek, in dubbelgesprek Lode Delputte (journalist De Morgen en auteur van 'Braziliaanse bloei') en Luc Vankrunkelsven (Wervel en auteur van 'Legal! Optimisme - realiteit - hoop'). Moderator: John Vandaele, MO*

APRIL

15 Festiviteit in Brussel n.a.v. Boerenstrijddag
Initiatief: Nyeleni-België

17 Internationale boerenstrijddag, actie i.v.m. soja-import met Nyeleni-België

MEI

9 Vreedzame burgerinspectie in het hart van de Vlaamse biotechnische industrie, Zwijnaarde. Inlichtingen: fieldliberation.wordpress.com

12 Cannabizondergoedshow voor KAV-nationaal in Casino te Oostende

23 Voordracht voor Markant afdeling Heule: 'Denk globaal, eet lokaal - puur uit de buurt' om 19u30 in OC De Vonke in Heule

23 'De aardappeloorlog, één jaar later'. De Poort, Wetteren: 19u30. Organisatie: Vormingplus

JUNI

2 Studiedag op De Kijfelaar, Noorderwijk, over 'Ecologische economie' (www.dekijfelaar.be)

10 Fair Trade-markt Kapellen. Wervel biedt er hennepburgers aan.

26 Dagbezoek aan het gemengde veeteelt-, akkerbouwbedrijf 'In de zon' van Dirk en Ann Rummens-Vandepoel te Vissenaken (dubbeldoelkoeien & streekproducten) - een initiatief van Vormingplus Citizenne i.s.m. Wervel

JULI

6-8 Reis naar Groningen; namiddagprogramma met Herman Verbeek vanuit zijn laatste boek 'Liedboek van de aarde'

Data van vergaderingen van basis- en themagroepen krijgt u op het Wervelsecretariaat: bel **02/ 893.09.60** of e-mail: info@wervel.be

Voor 2012 zijn diverse tentoonstellingen rond de Cerrado voorzien, o.a. in De Markten te Brussel. De tentoonstelling kan ook in jouw streek aangevraagd worden. Voor de foto's, zie: www.wervel.be/cerrado